

เหลียวหลังแลหน้า 37 ปี

ความสัมพันธ์ไทย – จีน : มุมมองทฤษฎีสรรค์สร้างนิยม – จากมิตรเป็นศัตรูจากศัตรูสู่มิตร

Jiranuwat Sawasnatee¹

Wan Ping, Tai²

บทคัดย่อ

ประเทศไทยและประเทศจีนมีความสัมพันธ์กันมาช้านานตั้งแต่สมัยโบราณกาลจนถึงปัจจุบัน จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏพบว่าไทยและจีนได้เริ่มมีการติดต่อไปมาหาสู่กันเมื่อสองพันกว่าปีมาแล้ว โดยเริ่มตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่นเรื่อยมาจนถึงยุคปัจจุบัน จากอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกันไปในแต่ละยุค ทำให้สายสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศต้องหยุดชะงักกันไปบ้าง อย่างไรก็ตามเนื่องด้วยความพยายามของทั้งสองฝ่ายอย่างแข็งขัน ในที่สุดก็ทำให้ไทยและจีนได้มีโอกาสกลับมาสานสัมพันธ์ทางการทูตกันใหม่ได้อีกครั้งในปี พ.ศ. 2518 จากนั้นไทยและจีนก็ได้พัฒนาความสัมพันธ์อันดีต่อกันเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน นับจากอดีตเป็นต้นมา ความสัมพันธ์ไทย-จีนได้เริ่มต้นจากที่มีลักษณะเป็นมิตรแล้วกลายมาเป็นศัตรู และจากศัตรูได้กลับกลายมาเป็นมิตรอีกครั้ง ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแบบนี้เป็นเรื่องที่ไม่ได้เกิดขึ้นง่ายดายนัก

บทความนี้ผู้เขียนพยายามอธิบายปรากฏการณ์ความสัมพันธ์ไทย-จีนว่าเป็นไปตามแนวคิดของทฤษฎีสรรค์สร้างนิยม ซึ่งนโยบายต่างประเทศของประเทศทั้งสองมิได้จำกัดอยู่ที่ผลประโยชน์ด้านวัตถุซึ่งจะเน้นในเรื่องของอำนาจและผลประโยชน์แต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังให้ความสำคัญกับประโยชน์ด้านความคิดได้แก่ 1.บรรทัดฐาน 2.อัตลักษณ์ และ 3.วัฒนธรรมอีกด้วย

คำสำคัญ: ทฤษฎีสรรค์สร้างนิยม ความสัมพันธ์ไทย-จีน ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทย

Abstract

“Looking back and looking towards 37 years of Sino-Thai relationships: From friend to be enemy, from enemy to be friend: Constructivism perspective.”

Thailand and China have a long history of relationship that started from the ancient time. The relationships of two countries have begun for more than 2,000 years since the Han Dynasty era. Due to the different political ideology in the different period of times, to lead the Thai government made a different decision of foreign policy towards China. However, by the efforts of the two sides, Thailand and China have finally made a formal diplomatic relationship again in 1975. At the beginning of the history, Thailand-China relationships were started from friends, then became enemies, and from the enemies became friends at last. This kind of international relation is not simple to be happened. In this article, the authors seek to explain the relationship between Thailand and China which based on the concept of Constructivism

¹ Ph.D. (Candidate), Institute of China and Asia-Pacific Studies, National Sun Yat Sen University, Taiwan.
Email: david_he99@hotmail.com

² Associate Professor, Faculty of International Business Management. Cheng Shiu University. Taiwan.

theory that the foreign policy of the two countries are not only depend on power and interest of the “Material Interest” but to insist on “Ideational Interest” as such Norm, Identity and Culture.”

Keywords: Constructivism, Sino - Thai Relations, Thai foreign policy

1. บทนำ

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ทฤษฎีสร้างนิยาม (Constructivism) ได้มีการนำมาใช้กันอย่างแพร่หลายเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แต่ประเด็นและแนวคิดของทฤษฎีสร้างนิยามยังไม่มีนิยามที่ตายตัว ทำให้เป็นที่ถกเถียงกันอย่างมากมาย แต่ก็ถือได้ว่าเป็นทฤษฎีที่กำลังท้าทายต่อแนวคิดทฤษฎีสัจนิยมใหม่ (Neo-realism) และทฤษฎีเสรีนิยมใหม่ (Neo-liberalism) ซึ่งจุดเด่นของสองทฤษฎีนี้มองว่ารัฐ (State) ยังเป็นผู้แสดงหรือผู้เล่น (Actor) ที่มีบทบาทสำคัญในสังคมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แต่ทฤษฎีสร้างนิยามนั้น นอกจากจะให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ด้านวัตถุ (Material Interest) แล้วยังให้ความสำคัญกับประโยชน์ด้านความคิด (Ideational Interest) อีกด้วย หรือกล่าวได้ว่า สิ่งแวดล้อมของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนั้นมีการจัดเรียงลำดับ มีกฎเกณฑ์ มีโครงสร้าง มีระบบ มีความรู้และวัฒนธรรมร่วมกัน และปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงกระตุ้นหรือพฤติกรรมของรัฐนั้น อาจจะเป็นเพราะการเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน เช่นการแข่งขันกัน การร่วมมือกัน การคาดหวังจากกันและกัน การไว้วางใจกัน การคานอำนาจกัน หรือการรวมกลุ่มกัน เป็นต้น

สำหรับนโยบายต่างประเทศในมุมมองของทฤษฎีสัจนิยมนั้น จะกล่าวถึงสภาวะไร้รัฐหรือนาธิปไตย (Anarchy) โครงสร้างของระบบระหว่างประเทศจะเน้นไปที่การจัดลำดับชั้น (Hierarchy) ซึ่งจะพิจารณาจากสมรรถนะทางด้านอำนาจ (Power Capabilities) ว่าหากรัฐที่ได้รับการจัดลำดับอำนาจมากก็จะใช้อำนาจที่ตนเองมีอยู่มาก เช่น สหรัฐอเมริกาไม่สนใจกฎบัตรสหประชาชาติ (UN) หรือองค์กรระหว่างประเทศอื่นๆ ดังนั้น สหรัฐอเมริกาจึงใช้อำนาจที่ตนมีอยู่รุกรานอิรัก ในขณะที่ทฤษฎีเสรีนิยมจะพิจารณาการเมืองในประเทศเป็นศูนย์กลาง โดยผ่านความร่วมมือหรือแข่งขัน ซึ่งรัฐหนึ่งได้หรือเสียประโยชน์เท่ากับประโยชน์ที่ผู้เล่นอีกรัฐหนึ่งเสียหรือได้ หรือรัฐได้ประโยชน์มากกว่าเสียผลประโยชน์ หรือได้ประโยชน์ด้วยกันทั้งคู่ การวิเคราะห์ตามแนวทางสัจนิยมนั้น จะมองถึงความมั่นคงของรัฐหรือความอยู่รอดของรัฐ ส่วนทฤษฎีเสรีนิยมมองถึงผลประโยชน์ที่จะได้จากการแข่งขันหรือร่วมมือ โดยทั้งสองทฤษฎีนี้รัฐจะเป็นผู้ไตร่ตรองถึงต้นทุนและผลลัพธ์ที่จะได้มาจากการดำเนินนโยบายในรูปแบบใดๆ แต่ในมุมมองของทฤษฎีสร้างนิยามนั้น จะพูดถึงการมีอิทธิพลระหว่างกันระหว่างระบบระหว่างประเทศและระบบสังคมภายในของรัฐ จากนั้นรัฐจะกลั่นกรองแล้วกลายมาเป็นนโยบายต่างประเทศ

ประเทศไทยและประเทศจีนมีความสัมพันธ์กันมาช้านานตั้งแต่สมัยโบราณกาล จากหลักฐานที่ได้มีการบันทึกไว้พบว่า ไทยและจีนได้เริ่มมีการติดต่อไปมาหาสู่กันเมื่อสองพันกว่าปีมาแล้วตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่นเรื่อยมาจนถึงยุคปัจจุบัน แต่เนื่องด้วยอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกันในยุคสงครามเย็น ทำให้สายสัมพันธ์ที่มีมายาวนานนับพันปีต้องขาดสะบั้นลง แต่ด้วยความพยายามของทั้งสองฝ่ายทำให้ไทยและจีนมีโอกาสมากกลับมาสานสัมพันธ์ทางการทูตกันใหม่ได้อีกครั้งในปี พ.ศ. 2518 ในสมัยรัฐบาลของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช

จากนั้นไทยและจีนก็พัฒนาความสัมพันธ์อันดีต่อกันเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน และสามารถพูดได้ว่า “ไทย-จีนคือพี่น้องกัน”

เหตุผลว่าทำไมทั้งสองฝ่ายเริ่มที่จะหันหน้าเข้าหากันเพื่อสานสัมพันธ์อันดีมิตรระหว่างกันอีกครั้ง เป็นเพราะว่าประเทศจีนมีความประสงค์ที่จะใช้ประโยชน์จากฝ่ายไทยเพื่อเชื่อมโยงไปยังกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในขณะที่ประเทศไทยก็ต้องการที่จะปรับความสัมพันธ์อันดีกับจีน หลังจากที่สงครามเวียดนามสิ้นสุดลงและสหรัฐอเมริกาถอนทัพกลับไป ทำให้ความมั่นคงของไทยถูกสั่นคลอนอีกครั้ง โดยเกรงว่าจะเป็นเป้าหมายโจมตีของเวียดนามต่อไป ดังนั้นจึงคาดหวังว่าจีนจะให้ความช่วยเหลือในด้านความมั่นคงเพื่อคานอำนาจกับเวียดนามที่มีสหภาพโซเวียตหนุนหลังอยู่ และอีกประการหนึ่งคือหวังที่จะให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนยุติความช่วยเหลือให้กับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ที่เป็นภัยต่อความมั่นคงของไทยในขณะนั้น จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ไทย-จีน ถ้ามองจากประวัติศาสตร์แล้วจะพบว่า ความสัมพันธ์ของชาติทั้งสองนี้เริ่มต้นจากการที่เป็นมิตรในสมัยโบราณกาลมา จากนั้นก็เปลี่ยนมาเป็นศัตรูในยุคสงครามเย็น และต่อมาก็กลับมาเป็นมิตรกันอีกครั้งจนถึงปัจจุบัน

สำหรับสงครามกลางเมืองของจีนที่กินระยะเวลายาวนานหลายทศวรรษก็ได้สิ้นสุดลงในปีพ.ศ. 2492 เนื่องจากพรรคคอมมิวนิสต์ของเหมาเจ๋อตงได้รับชัยชนะ และได้ก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนขึ้นมา และผลักดันให้จอมพลเจียงไคเช็คต้องหลบหนีไปตั้งหลักที่เกาะไต้หวัน จากนั้นเป็นต้นมา ลัทธิคอมมิวนิสต์ก็ได้เริ่มแพร่ขยายอิทธิพลเข้ามาในประเทศแถบคาบสมุทรอินโดจีน ถึงตอนนั้นประเทศไทยที่ยึดถือระบอบเสรีนิยมตามแบบฉบับสหรัฐอเมริกาได้รับรู้ถึงความไม่ปลอดภัย ที่มาจากการแพร่ขยายลัทธิคอมมิวนิสต์ จึงทำให้ไทยยังคงรับรองไต้หวันหรือจีนคณะชาติเป็นจีนเดียวที่ถูกต้องตามกฎหมายระหว่างประเทศ แต่เหตุการณ์ได้พลิกผันไปเมื่อประธานาธิบดีริชาร์ด นิกสันของสหรัฐอเมริกาได้เดินทางไปเยือนจีนอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ.2515 และได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกันในเวลาต่อมา เมื่อสถานการณ์ของโลกเปลี่ยนไป ประเทศไทยจึงต้องปรับเปลี่ยนนโยบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับจีนไปด้วย รูปแบบความสัมพันธ์ของไทยและจีนนั้นสามารถใช้ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมาอธิบายปรากฏการณ์นี้ได้

แนวคิดในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในมุมมองของทฤษฎีสัจนิยมใหม่มองว่าข้อกำหนดของระบบโลก (Structural Constrains of the Global System) จะมีผลต่อพฤติกรรมและบทบาทที่รัฐจะแสดงในสังคมนานาชาติ และก่อให้เกิดผลลัพธ์ระหว่างประเทศ (International Outcome) แต่สำหรับทฤษฎีสัจนิยมใหม่อธิบายว่าความสัมพันธ์ระหว่างประเทศคือผลประโยชน์ของรัฐเป็นหลัก และผลประโยชน์นี้จะป็นปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมของรัฐ กล่าวคือรัฐจะคิดคำนวณผลประโยชน์ว่าจะได้รับประโยชน์จำนวนเท่าไรและจะได้มาอย่างไร ทฤษฎีทั้งสองนี้ได้มองข้ามที่จะวิเคราะห์โครงสร้างปัจจัยอื่นๆทางการเมือง หรือองค์กรในประเทศของตน ที่มีผลต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศ เช่นกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ (Interest groups) หรือความต้องการของประชาชน และรวมไปถึงรูปแบบระบบการเมือง แต่สิ่งที่ทฤษฎีสัจนิยมสร้างนิยามมีจุดร่วมเหมือนกับทฤษฎีทั้งสองที่กล่าวมาคือ ด้านหนึ่งก็ให้ความสำคัญกับระบบโครงสร้างของสังคมนานาชาติ (International System Structure) อีกด้านหนึ่งก็ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ปัจจัยภายในโครงสร้างภายในประเทศ ที่มีผลต่อการพฤติกรรมของรัฐหรือการดำเนินนโยบายต่างประเทศอีกด้วย

บทความนี้จะใช้แนวคิดทฤษฎีสัจนิยมที่อธิบายว่านโยบายต่างประเทศนั้นรัฐเป็นผู้เล่นหรือเป็นผู้แสดงหลัก มาอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างไทยและจีน และมุ่งทำการพิสูจน์ทฤษฎีที่ว่านโยบายต่างประเทศของไทยที่มีต่อจีนนั้นไม่ได้อยู่ในรูปแบบของเสรีนิยมใหม่และสัจนิยมใหม่ที่เน้นถึง ประโยชน์นิยม (Value

Rationality)หรือความสมดุลแห่งอำนาจ (Balance of Power) เพียงอย่างเดียว แต่จะเป็นในรูปแบบของสองประเทศที่มีจุดร่วมทางด้านทัศนคติและผลประโยชน์ร่วมกัน เป็นตัวกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ นั่นก็คือให้ความสำคัญกับทั้งปัจจัยโครงสร้างสังคมภายในรัฐ และปัจจัยโครงสร้างของสังคมระหว่างประเทศ ซึ่งสองปัจจัยนี้ได้ส่งผลต่อการตัดสินใจการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐทั้งสอง

30 กว่าปีที่ผ่านมา นโยบายต่างประเทศของไทยที่มีต่อจีนนั้น นอกเหนือจากจะได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายนอกแล้ว ยังได้รับอิทธิพลจากปัจจัยสังคมภายในประเทศอีกด้วย ดังจะเห็นได้ว่าการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐมิได้จำกัดอยู่แค่ว่ารัฐใดตรงเพียงปัจจัยจากสังคมระหว่างประเทศเท่านั้น แต่รัฐยังต้องคำนึงถึงปัจจัยที่เกิดมาจากโครงสร้างสังคมภายในประเทศอีกด้วย

2. ทฤษฎีโครงสร้างนิยมและโครงสร้างนิยมกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

2.1 ความเป็นมาและเนื้อหาของทฤษฎี โครงสร้างนิยม

ทฤษฎีสัจนิยมและเสรีนิยมนั้นถูกนำมาใช้กันอย่างแพร่หลายตั้งแต่ก่อนค.ศ. 1970 แต่หลังจากนั้นเป็นต้นมา สำนักคิดหลายสำนักหรือนักคิดอื่นๆได้เริ่มถกเถียงกันในประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในยุคใหม่ จึงทำให้ทฤษฎีใหม่ๆก่อกำเนิดขึ้นมาในช่วงปีค.ศ. 1980 นั่นคือ ทฤษฎีสัจนิยมใหม่และเสรีนิยมใหม่นั้นเอง จากนั้นเป็นต้นมา แนวคิดของสองทฤษฎีนี้ก็ได้รับการนำมาใช้กันอย่างแพร่หลายในวงการวิชาการความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (Banks 1985 : 9-11) นอกจากนี้แล้ว ยังมีทฤษฎีใหม่ๆได้ถูกทยอยคิดค้นขึ้นมา เพื่อที่จะมาลบล้างและวิจารณ์ทฤษฎีเดิมๆที่มีอยู่ เช่น ทฤษฎีวิพากษ์ (Critical Theory) ลัทธิหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) แนวสตรีนิยม(Feminism) ทฤษฎีแบบบรรทัดฐานหรืออุดมการณ์ (Normative Theory) และทฤษฎีมาร์กซิสต์ใหม่ (Keohane 1989: 158-179; Wendt 1995:71-81) แนวคิดของทฤษฎีหลักของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศตามทฤษฎีสัจนิยมใหม่ อธิบายไว้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนั้นจะมีแค่สองปัจจัยหลัก นั่นก็คือโครงสร้างระบบระหว่างประเทศ(International System)กับพฤติกรรมของรัฐ (Act of State) โดยที่โครงสร้างระบบระหว่างประเทศจะเป็นตัวกำหนดหรือตัดสินพฤติกรรมของรัฐ ขณะที่ทฤษฎีเสรีนิยมใหม่ก็ยอมรับว่ารัฐเป็นส่วนหนึ่งของระบบระหว่างประเทศ และก็มีสองตัวแปรหรือสองปัจจัย นั่นคือระบอบระหว่างประเทศ (International Regimes) และพฤติกรรมของรัฐ (Gilpin,1981) แต่ทฤษฎีโครงสร้างนิยมนั้นได้มีการเสนอมุมมองใหม่ที่แตกต่าง นั่นคือนอกจากวัตถุนิยม(อำนาจและผลประโยชน์)แล้ว ยังให้ความสำคัญกับประโยชน์ทางด้านความคิด (Ideational Interest) อีก3ปัจจัยได้แก่ (1) บรรทัดฐาน (Norm) (2) อัตลักษณ์ (Identity) และ (3)วัฒนธรรม (Culture) อีกด้วย ที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ทฤษฎีโครงสร้างนิยมมองว่าโครงสร้างของระบบระหว่างประเทศนั้นรัฐเป็นฝ่ายสร้างขึ้นและจะมีอิทธิพลต่อกันและกัน กล่าวคือระบบโครงสร้างทางสังคมภายในของรัฐก็ส่งผลต่อโครงสร้างทางสังคมระหว่างประเทศ ในขณะเดียวกันระบบความสัมพันธ์สังคมของระหว่างประเทศก็ส่งผลถึงโครงสร้างสังคมภายในรัฐด้วยเช่นกัน(Katzenstein,1996:2)

นักคิดฝ่ายโครงสร้างนิยม อเล็กซานเดอร์ เวนท์ (Alexander Wendt) ได้หยิบยกตัวอย่างความสัมพันธ์ระหว่างเยอรมนีกับเดนมาร์กขึ้นมาเพื่อสนับสนุนทฤษฎีโครงสร้างนิยมกล่าวคือในปีค.ศ. 1940 และปี ค.ศ.2000 อำนาจของสองประเทศไม่มีความต่างกันมาก(เป็นประเทศอภิปไตยเหมือนกัน) แต่ทว่าในปีเยอรมนีในปี ค.ศ. 1940 และปี ค.ศ.2000 มีความแตกต่างกันในเรื่องผลประโยชน์ของประเทศ จึงทำให้เยอรมนีมองเดนมาร์กต่างกัน ในปีค.ศ. 1940 เยอรมนีมองว่าเดนมาร์กเป็นศัตรู แต่ในปี ค.ศ.2000 เยอรมนีกลับมองว่า

เดนมาร์กเป็นมิตร จากตัวอย่างนี้สามารถมองเห็นได้ว่า ถ้าจะคิดคำนวณแค่ผลประโยชน์หรืออำนาจเพียงอย่างเดียว ย่อมเป็นการยากที่จะอธิบายเพื่อทำความเข้าใจในความสัมพันธ์ของสองประเทศนี้ แต่จะต้องมองถึงทัศนคติของแต่ละชาติควบคู่กันไปด้วย (Wendt 2000:39-40)

2.2 กรอบการวิเคราะห์ทฤษฎีโครงสร้างนิยมในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ทฤษฎีทฤษฎีโครงสร้างนิยมนั้นจะเน้นไปที่การอธิบายทัศนคติสามประการที่มีผลต่อการดำเนินกิจกรรมใดๆของรัฐและในระบบการเมืองระหว่างประเทศ ดังนี้

2.2.1 บรรทัดฐาน³ (Norm)

คำว่าบรรทัดฐานในมุมมองของโครงสร้างนิยมนั้นหมายถึง บรรทัดฐานทางสังคมคือ แบบแผน กฎเกณฑ์ข้อบังคับ มาตรฐาน รวมไปถึงความเคยชินหรือขนบธรรมเนียมในการปฏิบัติของคนในสังคม หรือกล่าวได้ว่า บรรทัดฐานทางสังคมที่ได้ถูกสร้างขึ้นมานั้น ไม่เพียงแต่มีอิทธิพลหรือเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของรัฐหรือผลประโยชน์ของรัฐเท่านั้น แต่ยังทำให้รัฐตระหนักว่าสิ่งใดมีความสำคัญหรือสิ่งใดมีคุณค่า และทำให้รัฐเรียนรู้ว่า จะใช้กลวิธีใดและเครื่องมือชนิดใดในการดำเนินนโยบายเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อรัฐหรือประเทศสูงสุดภายใต้บรรทัดฐานทางสังคมนี้ (Finnemore, 1996) กล่าวได้ว่าบรรทัดฐานทางสังคมจะเป็นตัวกำหนดกรอบหรือเป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมต่างประเทศของรัฐ (ผู้เล่นหรือผู้แสดงในสังคมนระหว่างประเทศ) ส่วนในเรื่องการแสวงหาผลประโยชน์ของรัฐนั้นต้องสอดคล้องตามบรรทัดฐานของสังคมนระหว่างประเทศหรือสังคมภายในประเทศ และสามารถนำทฤษฎีนี้มาวิเคราะห์ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐได้ตามรูปแบบต่อไปนี้เป็นคือ รัฐจะใช้บรรทัดฐานของระบบระหว่างประเทศนำมาปรับใช้กับบรรทัดฐานของสังคมภายในประเทศและสรรหาจุดร่วมกับสังคม ขณะเดียวกันภายในประเทศซึ่งหมายถึงบรรทัดฐานของสังคมก็จะเป็นแนวทางชี้้นำให้รัฐนำไปดำเนินกิจกรรมต่อสังคมนระหว่างประเทศด้วย หรือที่เรียกว่านโยบายการต่างประเทศนั่นเอง (Rityberger & Schimmelfenning, 2005 : 115-132)

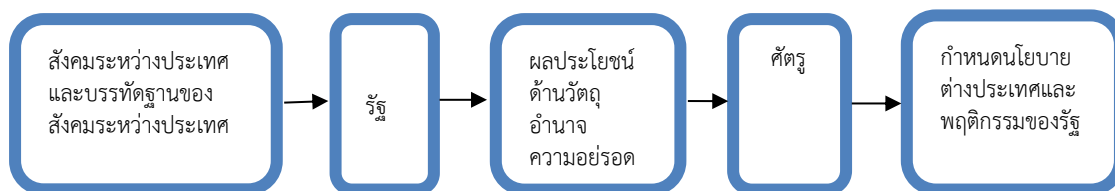
2.2.2 อัตลักษณ์(Identity)

ในมุมมองของของนักคิดโครงสร้างนิยมนั้นมองว่า รัฐนั้นเป็นผู้เล่นหรือผู้แสดงที่มีอัตลักษณ์หลากหลาย โครงสร้างสภาพแบบนี้เกิดจากปัจจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศที่ต่างก็มีอิทธิพลซึ่งกันและกัน จนทำให้เกิดหรือการสร้างอัตลักษณ์นี้ขึ้นมา (Wendt, 2000) โครงสร้างภายนอกนั้นหมายถึงอัตลักษณ์ความสัมพันธ์ของรัฐในระบบระหว่างประเทศ ซึ่งสามารถแบ่งออกได้สามแบบคือ ศัตรู คู่แข่ง และเพื่อน เมื่อรัฐมองต่างมุมกันก็จะนำมาซึ่งผลประโยชน์ที่ต่างกัน การที่มองผลประโยชน์ต่างกันก็จะทำให้การกำหนดกรอบนโยบายต่างประเทศแตกต่างกันออกไปด้วย ส่วนโครงสร้างภายในนั้นหมายถึง รูปแบบหรือโครงสร้างภายในของรัฐ อันได้แก่ วัฒนธรรมที่มีอยู่ร่วมกันหรือรูปแบบของรัฐ ระบบการเมือง และเศรษฐกิจภายในของรัฐ หรือชนิดของระบอบอำนาจที่รัฐใช้อยู่ (Regime Type) คำว่าวัฒนธรรมร่วมกันนั้นหมายถึง การที่มีภาษา ความเคยชิน ศาสนาและอื่นๆที่เหมือนกัน รวมไปถึงระบบการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศนั้นๆ ซึ่งได้แก่ ประชาธิปไตย เสรีนิยม การปกครองตนเอง หรือเผด็จการ เป็นต้น

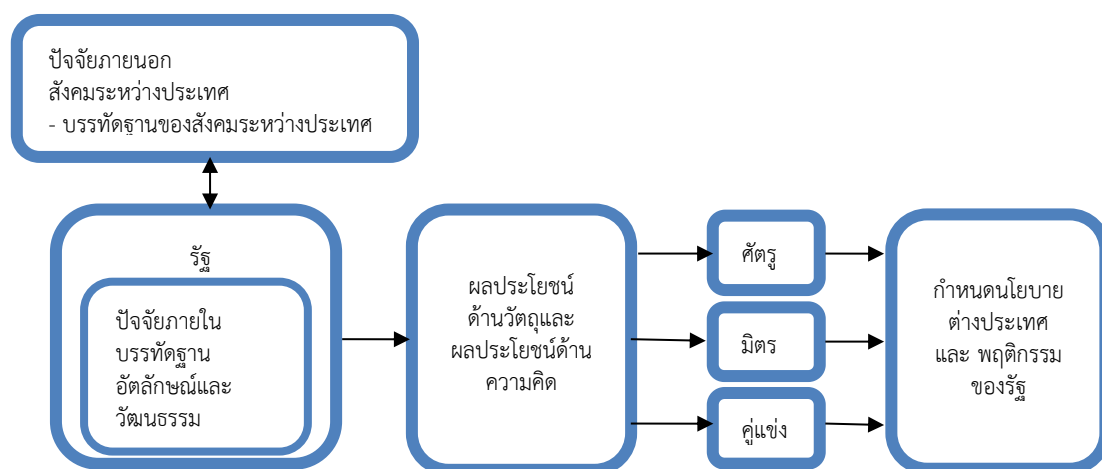
³ สตีเวน เอ็น เดอร์ลอฟ และ ลอเรนซ์ อี.บลัม (Steven N. Durlauf and Lawrence E. Blume) ได้อธิบายความหมายของคำว่า "Norm" ที่ภาษาไทยใช้คำว่า บรรทัดฐาน ปทัสถาน หรือ ปฏิกฐาน ซึ่งหมายถึง พฤติกรรมและบทบาทภายในสังคมหรือกลุ่ม คำนี้มีรากศัพท์มาจากคำว่า "กฎระเบียบซึ่งกลุ่มใช้สำหรับแยกแยะค่านิยม ทัศนคติและพฤติกรรมที่เหมาะสมและไม่เหมาะสม กฎระเบียบดังกล่าวอาจบอกอย่างชัดเจนหรือเป็นนัยก็ได้ ผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคมอาจได้รับการลงโทษอย่างรุนแรง ซึ่งอาจนำไปสู่การกีดกันออกจากกลุ่ม" นอกจากนี้ยังมีการอธิบายว่าเป็น "กฎธรรมเนียมของพฤติกรรมที่ประสานปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ส่วนภาษาไทยค่อนข้างใช้หลากหลาย ในที่นี้ผู้เขียนขอใช้คำว่า บรรทัดฐาน เพราะมีความหมายที่เข้าใจได้ง่ายกว่า และเป็นคำที่สังคมไทยคุ้นเคย

ทฤษฎีสัจนิยมนั้น จะเน้นไปที่ความอยู่รอดของรัฐคือผลประโยชน์ตายตัวของรัฐเพียงอย่างเดียว ส่วนทฤษฎีสรรค์สร้างนิยมกลับมองว่า ผลประโยชน์ของรัฐไม่ตายตัวและปรับเปลี่ยนได้ โดยที่ผลประโยชน์ของรัฐนั้นเกิดจากสังคมภายในที่มีอิทธิพลและสร้างขึ้นมา หรืออธิบายได้ว่าทฤษฎีสัจนิยมจะมองว่ารัฐเป็นตัวกำหนดผลประโยชน์ของรัฐเพียงปัจจัยเดียว แต่ทฤษฎีสรรค์สร้างนิยมกลับมองว่า ผลประโยชน์ที่รัฐแสวงหาขึ้นเกิดจากสังคมภายในสร้างขึ้นมาและยืดหยุ่นได้ โดยที่รัฐได้ประเมินและรับรู้ในอัตลักษณ์ที่มีอยู่ของตนเองแล้วจึงดำเนินกิจกรรมปฏิสัมพันธ์กับรัฐอื่นๆ ทศนคติเกี่ยวกับผลประโยชน์ข้อนี้ จะเป็นตัวกำหนดให้รัฐดำเนินพฤติกรรมหรือกำหนดนโยบายต่างประเทศต่อไป (Wendt, 2000) จากที่กล่าวมาสามารถนำมาวิเคราะห์ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศได้คือ หากว่าผู้นำรัฐหรือผู้มีอำนาจตัดสินใจในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ได้ตระหนัก และรับรู้ถึงผลประโยชน์ของรัฐและอัตลักษณ์ของรัฐแล้ว จะทำให้รัฐสามารถวิเคราะห์แยกแยะได้ว่าการดำเนินกิจกรรมในสังคมนระหว่างประเทศนั้น ใครคือศัตรู ใครคือคู่แข่ง และใครคือเพื่อน เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วจะทำให้เข้าใจพฤติกรรมของรัฐต่อสังคมนระหว่างประเทศได้มากขึ้น

ดังนั้นสามารถจะอธิบายได้ในมุมกว้างๆตามแนวทางทฤษฎีสรรค์สร้างนิยม ซึ่งอเล็กซานเดอร์ เวนต์ ได้พยายามหาคำตอบว่าใครเป็นผู้สร้างสังคม และสังคมสร้างขึ้นได้อย่างไร ทั้งนี้เขาเสนอว่า รัฐเป็นฝ่ายสร้างสังคมนระหว่างประเทศ และสังคมนระหว่างประเทศที่มีอิทธิพลต่อรัฐและสังคมภายในประเทศเช่นกัน โดยทั้งสองฝ่ายต่างก็มีอิทธิพลซึ่งกันและกันกล่าวคือโครงสร้างของสังคมในประเทศและโครงสร้างสังคมนระหว่างประเทศจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมหรือการตัดสินใจของรัฐ เมื่อรัฐนำปัจจัยจากภายนอกมาผนวกกับปัจจัยภายใน และสรรหาจุดร่วม กลั่นกรองวิเคราะห์แยกแยะถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับและรับรู้ ว่า ใครคือมิตร ใครคือคู่แข่ง และใครคือศัตรู จากนั้นจึงจะไปดำเนินนโยบายต่างประเทศ (แผนภูมิเปรียบเทียบที่ 1 และ 2)

แผนภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในมุมมองของสัจนิยม

แผนภูมิที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในมุมมองของทฤษฎีสรรค์สร้างนิยม

ที่มา : ผู้เขียนจัดทำขึ้นตามแนวคิดทฤษฎีสรรค์สร้างนิยม

2.2.3 วัฒนธรรม (Culture)

ทฤษฎีสรรสร้างนิยามมองว่า ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนอกเหนือจากปัจจัยในด้านอัตลักษณ์และบรรทัดฐานแล้วยังมีปัจจัยด้านวัฒนธรรม ซึ่งวัฒนธรรมนั้นไม่เพียงแต่เป็นแรงขับเคลื่อนที่มีผลต่อพฤติกรรมของรัฐเท่านั้น แต่ยังมีอิทธิพลต่ออัตลักษณ์และลักษณะเด่นเฉพาะของรัฐอีกด้วย ในท่ามกลางสภาวะสิ่งแวดล้อมภายในและภายนอกที่รัฐได้สัมผัสหรือสังกัดอยู่นั้น วัฒนธรรมคือผู้สร้างอัตลักษณ์หรือพฤติกรรมของรัฐขึ้นมา โดยโครงสร้างของวัฒนธรรมนั้นได้สร้างให้เกิดสถานะหรือสถานภาพของชาติ (Statehood) หรือว่าเป็นที่มาหรือบ่อเกิดของอัตลักษณ์หรือรูปแบบเฉพาะของรัฐนั่นเอง (Wendt, 1998) ส่วนทฤษฎีสัจนิยามมองว่า พฤติกรรมคือลักษณะเฉพาะของรัฐที่มีอยู่แล้วเป็นแบบเฉพาะและตายตัว ซึ่งไม่ได้เกิดมาจากสังคมเป็นคนสร้าง (Koslowski & Kratochwil, 1994) ปัจจัยด้านวัฒนธรรมมีผลต่อพฤติกรรมของรัฐ ซึ่งสามารถยกตัวอย่างให้เห็นได้ชัดที่สุดคือกลุ่มอาเซียน ซึ่งหลักการที่แต่ละประเทศสมาชิกใช้ก็คือการไม่แทรกแซงซึ่งกันและกัน (Non-Interference) ไม่ใช้อาวุธทำลายล้างทุกชนิด และการตัดสินใจลงมติต้องได้รับความเห็นชอบจากชาติสมาชิกทุกชาติ (Consensus) ซึ่งแนวคิดหรือหลักการต่างๆ เหล่านี้ล้วนเกิดมาจากภูมิหลัง โดยเฉพาะปัจจัยด้านวัฒนธรรมของแต่ละประเทศสมาชิกด้วยกันทั้งสิ้น

นอกจากนั้นแล้ว อเล็กซานเดอร์ เวนท์ นั้นยังได้อธิบายลักษณะของวัฒนธรรมความสัมพันธ์ไว้ 3 แบบคือ (1) ศัตรู (2) คู่แข่ง และ (3) มิตร ซึ่งแต่ละรัฐมีการแสวงหาผลประโยชน์ 4 อย่างคือ (1) เพื่อความอยู่รอด (Survival) (2) เป็นอิสระ (Independence) (3) ความมั่งคั่ง (Wealth) และ (4) ความภาคภูมิใจในตนเอง (Collective self esteem) จะเห็นได้ว่าในโลกปัจจุบันนี้ความสัมพันธ์ลักษณะนี้นับวันจะยิ่งชัดเจนขึ้น ยกตัวอย่างกรณีจีนและญี่ปุ่น ที่ความสัมพันธ์เป็นไปในแบบทั้งเป็นมิตร คู่แข่งขันและศัตรูในช่วงเวลาเดียวกัน โดยทั้งสองประเทศนั้นด้านหนึ่งก็มีการแลกเปลี่ยนและไปมาหาสู่กัน ส่วนอีกด้านหนึ่งก็กลายเป็นศัตรูกันเช่น ในกรณีพิพาทในการอ้างกรรมสิทธิ์บนหมู่เกาะเตียววี่ไถหรือหมู่เกาะเซ็งกาคุ แม้ว่าจะมีความขัดแย้งกันในด้านผลประโยชน์ของชาติ แต่ในอีกด้านหนึ่งจีนและญี่ปุ่นก็กลับเป็นคู่ค้าและคู่แข่งขันที่สำคัญในระบบเศรษฐกิจสำหรับวัฒนธรรมในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในที่นี้จะหมายถึง การที่ชาติทั้งสองมีปฏิสัมพันธ์กัน ไปมาหาสู่กัน มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมต่อกัน และมีการยอมรับซึ่งกันและกัน จนทำให้ความสัมพันธ์แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นไป และหากชนชาติใดสามารถยอมรับในวัฒนธรรมของอีกชาติได้โดยง่าย ก็จะช่วยลดอุปสรรคในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศลงได้ทั้งหลายทั้งปวงที่กล่าวมานี้ก็คือความสำคัญของการยอมรับซึ่งกันและกัน รวมทั้งการแสวงหาจุดร่วม สงวนจุดต่าง ถ้าหากว่าวัฒนธรรมของทั้งสองชาติมีความแตกต่างกัน

3. ความสัมพันธ์ไทย-จีนในยุคก่อนที่จะสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตก่อน

3.1 ความสัมพันธ์ไทย-จีนในยุคก่อนสงครามเย็น (พ.ศ. 2454-2503)

จากเอกสารในพงศาวดารจีนบันทึกไว้ว่าไทยและจีนมีความสัมพันธ์ต่อกันมาช้านานนับตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันตก หรือเมื่อประมาณ 2, 200 ปีมาแล้ว (ประพจน์ สุจริตินเมธี, 2555) มีหลักฐานบันทึกการไปมาหาสู่ระหว่างกันในหลักศิลาจารึกสมัยสุโขทัย รวมทั้งในพงศาวดารในสมัยกรุงศรีอยุธยา จวบจนมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งในสมัยรัชกาลที่ 3 มีการค้าขายกับจีนเป็นอย่างมากเป็นลำดับเป็นต้น จนทำให้เศรษฐกิจของไทยหรือสยามในเวลานั้นมีการพัฒนาเจริญรุ่งเรืองไปเป็นอย่างมาก และส่งผลให้ชาวจีนเริ่มอพยพเข้ามาอยู่เมืองไทยเป็นจำนวนมาก (หอการค้าไทย-จีน, 2555) จากนั้นเป็นต้นมาความสัมพันธ์ไทย-จีนก็เริ่มฉายภาพชัดเจนขึ้นอีกครั้งใน

ปีพ.ศ. 2454 หรือในปีค.ศ.1911 เมื่อคณะปฏิวัติซึ่งนำโดยดร.ซุนยัตเซ็น ได้ทำการปฏิวัติล้มล้างราชวงศ์ชิงสำเร็จ กระทั่งส่งผลทำให้ระบบศักดินาที่ปกครองจีนมา 5,000 กว่าปีได้สิ้นสุดลง หลังจากนั้น ดร.ซุนยัตเซ็นผู้นำพรรคกั๋วหมินต๋งก็ได้สถาปนาสาธารณรัฐจีนขึ้นมาโดยมีเมืองหลวงอยู่ที่เมืองนานกิง การปฏิวัติล้มล้างราชวงศ์ชิงในครั้งนี้ ส่งผลให้ลัทธิชาตินิยมจีนได้แพร่กระจายเข้าสู่กลุ่มชุมชนชาวจีนที่อยู่ในต่างประเทศ รวมทั้งชาวจีนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยด้วยเช่นกัน จนเป็นเหตุให้รัฐบาลไทยในยุคนั้นตระหนักถึงภัยคุกคามจากลัทธิชาตินิยมจีน ที่จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของไทย อีกทั้งชาวจีนในประเทศไทยตอนนั้นเริ่มมีบทบาทอย่างมากในการเข้ามาควบคุมระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยบริษัทห้างร้านต่างๆที่อยู่ในเมืองไทยส่วนมากจะเป็นของชาวจีนที่อพยพเข้ามา เมื่อเป็นเช่นนี้จึงทำให้ความสัมพันธ์ของชาวไทยและชาวจีนที่อยู่ในเมืองไทยเริ่มทวีความตึงเครียดมากขึ้นทุกวัน และส่งผลให้รัฐบาลไทยสมัยนั้นดำเนินนโยบายเข้มงวดต่อชาวจีนเป็นอย่างมาก ซึ่งในช่วงปี พ.ศ. 2480-2484 รัฐบาลได้สั่งปิดโรงเรียนสอนภาษาจีนทั่วประเทศ (ช่องฟ้า, 2550) เนื่องจากเกรงว่าประเทศจีนจะปลุกกระดุมชาวจีนในเมืองไทยที่มีความเป็นชาตินิยมสูงให้ทำการล้มล้างระบอบการปกครองของไทย หลังจากนั้นเมื่อสงครามโลกครั้งที่สองยุติลงในปี พ.ศ. 2488 ประเทศไทยมีความประสงค์ที่จะเข้าไปเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ (UN) จึงได้ปรับเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศโดยหันไปผูกมิตรกับสาธารณรัฐจีนที่นำโดยจอมพลเจียงไคเช็คมากขึ้น เนื่องจากขณะนั้นสาธารณรัฐจีนเป็น 1 ใน 5 ของสมาชิกคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ และต่อมาในวันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2489 ไทยและสาธารณรัฐจีนก็ได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกันขึ้นอย่างเป็นทางการ(สมาคมและวัฒนธรรมเศรษฐกิจไทย-จีน, 2009) แต่มาในปี พ.ศ. 2492 พรรคคอมมิวนิสต์ที่นำโดยเหมาเจ๋อตงทำการปฏิวัติโค่นล้มรัฐบาลจีนคณะชาติ ทำให้จอมพลเจียงไคเช็คต้องถอยทัพไปอยู่ที่เกาะไต้หวัน อย่างไรก็ตามประเทศไทยก็ยังคงรับรองสถานะของสาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) เหมือนเดิม อันเนื่องมาจากว่ารัฐบาลไทยในขณะนั้นเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกาและดำเนินเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม โดยประกาศใช้นโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์เป็นนโยบายหลักของประเทศ เหตุนี้จึงทำให้ไทยและสาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) ได้กลายเป็นพันธมิตรกันเพื่อร่วมมือกันในการต่อต้านการเผยแพร่อำนาจของลัทธิคอมมิวนิสต์

เนื่องจากสถานการณ์การเมืองระหว่างประเทศในคาบสมุทรอินโดจีนในขณะนั้น สหรัฐอเมริกา รวมทั้งประเทศไทยต่างเกรงว่าอิทธิพลของคอมมิวนิสต์จะแพร่ขยายอิทธิพลเข้าไปในคาบสมุทรอินโดจีนตามแบบฉบับของทฤษฎีโดมิโน(Domino Theory) ฉะนั้นเพื่อที่จะหามาตรการป้องกันการแพร่ขยายลัทธิคอมมิวนิสต์เข้ามายังภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จึงทำให้สหรัฐอเมริกาและประเทศพันธมิตรได้ร่วมมือกันก่อตั้งองค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEATO) ขึ้นมา โดยที่ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกในเดือนกันยายน พ.ศ.2497 และกลายเป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกาอย่างเป็นทางการ (จุฬาพร เอื้อรักสกุล, 2554)

ต่อมารัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์เริ่มใช้นโยบายผ่อนปรนกับต่างประเทศมากขึ้นด้วยหวังจะแสวงหามิตรประเทศเพิ่มขึ้น ดังจะเห็นได้จากการเข้าร่วมประชุมเอเชีย-แอฟริกาที่เมืองบันดุงประเทศอินโดนีเซียในปี พ.ศ. 2498 และเป็นครั้งแรกที่ตัวแทนจากฝ่ายไทยและฝ่ายสาธารณรัฐประชาชนจีนได้พบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน (Wilson 1967:205) อย่างไรก็ตามการที่จีนได้พ่ายแพ้ในสงครามซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีในขณะนั้นก็ได้รับความไว้วางใจจากสหรัฐอเมริกาในการที่จะต่อต้านคอมมิวนิสต์ แต่ขณะเดียวกันจอมพล.ก่อบอดติดต่อกับจีนด้วยอีกทางหนึ่ง ด้วยเหตุผลทางการเมืองที่ว่าไทยกับจีนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันมาช้านาน และเห็นว่าโลกกำลังจะเปลี่ยนไปแล้ว ทั้งนี้การติดต่อกับจีนในทางลับนั้นได้อาศัยคุณสังข์ พัดโนทัยเป็นคนกลางเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์

(ผู้จัดการออนไลน์, 2555) ต่อมาแม้ดูเหมือนว่าความสัมพันธ์ไทย-จีนกำลังจะเริ่มต้นไปด้วยดี แต่ทว่าก็ต้องขาดสะบั้นลงอย่างกะทันหัน เพราะว่าหลังจากนั้นไม่นานรัฐบาลจอมพลป.พิบูลสงครามได้ถูกจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำการรัฐประหารยึดอำนาจ และได้สั่งปราบปรามคอมมิวนิสต์อย่างหนัก พร้อมทั้งเพิ่มความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาในการต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างเต็มที่ ถึงขนาดมีคำประกาศของคณะปฏิวัติ พ.ศ.2502 ฉบับที่ 53 ห้ามมิให้ผู้ใดนำเข้าสินค้าที่ผลิตหรือมีแหล่งผลิตอยู่ในประเทศคอมมิวนิสต์ทั้งหมด (Zhu, 1999) จากนั้นคำว่าคอมมิวนิสต์ได้กลายเป็นคำที่ฝ่ายรัฐบาลทหารใช้เพื่อเล่นงานศัตรูทางการเมืองเรื่อยมา รวมถึงคณะบุคคลที่รัฐบาลสมัยจอมพลป.ได้ส่งไปผูกสัมพันธ์ลับๆกับรัฐบาลจีนทั้งคณะก็โดนตั้งข้อกล่าวหาว่าฝักใฝ่ลัทธิคอมมิวนิสต์ จนบางส่วนต้องลี้ภัยไปเมืองจีนและอีกส่วนหนึ่งก็โดนจับกุม ซึ่งรวมทั้งคุณสังข์ พิธินัยด้วย (ผู้จัดการออนไลน์, 2554)

สาเหตุที่ประเทศไทยยังไม่รับรองและสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนคอมมิวนิสต์ก็เนื่องมาจากรูปแบบ หรือบรรทัดฐานของโครงสร้างสังคมระหว่างประเทศ หรือความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในขณะนั้น ทำให้ไทยต้องดำเนินนโยบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศตามแบบสหรัฐอเมริกา และใช้นโยบายต่อต้านภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ทุกรูปแบบ จนทำให้ไทยกลายเป็นพันธมิตรที่สำคัญของสหรัฐอเมริกา รวมทั้งสาธารณรัฐจีน(ไต้หวัน)อีกด้วย นอกจากนั้นยังมีอีกปัจจัยหนึ่งคือพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยหรือพ.ค.ท. ต่างก็มีความสนิทสนมกลมเกลียวกับรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์เป็นอย่างมาก และได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากพรรคคอมมิวนิสต์จีนอีกด้วย และฝ่ายไทยเองก็มองเห็นว่าในช่วงที่เกิดสงครามเกาหลี รัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ได้ให้การสนับสนุนช่วยเหลือเกาหลีเหนืออย่างออกหน้าออกตา เพื่อที่จะทำการสู้รบกับเกาหลีใต้ที่มีฝ่ายสหรัฐอเมริกา ไทย และกลุ่มประเทศพันธมิตรอื่นๆให้การสนับสนุนอยู่ ส่วนปัจจัยภายในประเทศ ชาวจีนโพ้นทะเลในเมืองไทยก็แบ่งออกเป็นสองฝ่าย โดยที่ฝ่ายหนึ่งให้การสนับสนุนประเทศจีนคอมมิวนิสต์ และอีกฝ่ายหนึ่งก็ให้การสนับสนุนสาธารณรัฐจีน(ไต้หวัน) ซึ่งชาวจีนในประเทศไทยทั้งหลายเหล่านี้ล้วนแต่มีอิทธิพลทางการเมืองและเศรษฐกิจในประเทศไทยด้วยกันทั้งสิ้น การที่รัฐบาลไทยเกรงว่าจะเกิดความไม่สงบภายในประเทศ และกลายมาเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคง จึงไม่มีความกระตือรือร้นที่จะสร้างความสัมพันธ์กับประเทศจีน อีกทั้งฝ่ายไทยยังคงหวาดระแวงภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์เป็นอย่างมาก เนื่องจากรัฐบาลจีนได้มีการจัดตั้งเขตปกครองตนเองชนชาติไทในมณฑลยูนนาน และได้สร้างถนนจากคุนหมิงมาจรดที่สิบสองปันนา จนทำให้รัฐบาลไทยตระหนักว่า จีนกำลังเตรียมการที่จะแผ่ขยายอิทธิพลมายังคาบสมุทรอินโดจีน (Gurtov, 1975:24-44)

3.2 สถานการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของโลกเปลี่ยนแปลง (2503-2518)

สถานการณ์โลกได้เปลี่ยนไปเมื่อค่ายคอมมิวนิสต์ยักษ์ใหญ่ทั้งสองค่ายระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนและสหภาพโซเวียตเกิดความขัดแย้งกันอย่างรุนแรงถึงขนาดเผชิญหน้ากันทางกำลังทหารที่แม่น้ำอุสซูรี (Usuri)ในเดือนมีนาคม พ.ศ.2512 (Hongchao, 2011) จากเหตุการณ์ความขัดแย้งระหว่างจีนและสหภาพโซเวียตครั้งนี้ ทำให้ประธานาธิบดีริชาร์ด นิกสันมองเห็นโอกาสที่จะดึงจีนเข้ามาคานอำนาจโซเวียต จึงสนใจจะฟื้นฟูความสัมพันธ์กับจีนอีกครั้ง ด้วยการสนับสนุนอย่างแข็งขันให้จีนเข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ โดยในที่ประชุมใหญ่ขององค์การสหประชาชาติในเดือนตุลาคม พ.ศ.2514 มติที่2758 ประกาศรับประเทศจีนเข้าเป็นสมาชิกอย่างเป็นทางการ พร้อมทั้งมีมติขับสาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) ออกจากสหประชาชาติ และรับรองรัฐบาลจีนปักกิ่งเป็นรัฐบาลจีนเดียวที่ถูกต้องตามกฎหมายระหว่างประเทศ (Wang,2008:23) เมื่อประเทศมหาอำนาจอย่าง

สหรัฐอเมริกาได้ปรับเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศและหันไปผูกมิตรกับรัฐบาลจีนปักกิ่งแล้ว ทำให้ประเทศไทยจำเป็นต้องปรับนโยบายและหันไปผูกมิตรกับรัฐบาลจีนปักกิ่งตามแบบสหรัฐอเมริกาด้วย และรัฐบาลไทยในขณะนั้นต่างมองว่าพรรคคอมมิวนิสต์ไทยได้รับการสนับสนุนจากจีนปักกิ่งเป็นอย่างมาก และเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของไทย อย่างไรก็ตาม ก็มีความเชื่อว่าการฟื้นฟูความสัมพันธ์กับรัฐบาลจีนปักกิ่งแล้ว จะเป็นหนทางที่จะยื่นข้อเสนอต่อรัฐบาลจีนให้ยุติความช่วยเหลือแก่พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยได้

จากนั้นไทยและจีนก็เริ่มมีการปรับความสัมพันธ์กันครั้งใหม่ขึ้นมา โดยใช้กีฬาเป็นสื่อกลางหรือที่เรียกว่าการทูตกีฬา ซึ่งในตอนนั้นระหว่างที่ฝ่ายจีนกำลังจะจัดส่งคณะนักกีฬาไปแข่งขันเพื่อเชื่อมมิตรภาพที่มาเลเซียและพม่า ทำให้ฝ่ายไทยถือโอกาสส่งคำเชิญไปยังคณะกรรมการการกีฬาของจีนเพื่อให้จัดส่งคณะนักกีฬาชุดนั้นมาทำการแข่งขันที่ประเทศไทย โดยมีนายเล้งเล็ค ไบหยก เภรณูญิสมาคมฯ เป็นผู้ติดต่อประสานงาน ทำให้คณะนักกีฬาของจีนเดินทางเข้ามาแข่งขันประเทศไทยในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2516 ซึ่งตรงกับรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร (สมาคมเศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทย-จีน, 2008) และต่อมาในปีเดียวกันได้เกิดเหตุการณ์ 14 ตุลา ซึ่งทำให้รัฐบาลทหารที่ปกครองประเทศไทยมายาวนานถูกประชาชนปฏิวัติโค่นล้ม จากนั้นประเทศไทยก็ได้มีรัฐบาลพลเรือนเข้ามาบริหารประเทศ ในส่วนของรัฐบาลพลเรือนของไทยนั้น มองว่าการฟื้นฟูความสัมพันธ์กับจีนจะเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายไทยเป็นอย่างมากเพราะว่าไทยเริ่มตระหนักถึงภัยคุกคามที่มาจากเวียดนาม ปัจจุบันดังกล่าวจึงเป็นตัวเร่งปฏิกิริยาที่ทำให้ไทยและจีนต้องกลับมาฟื้นฟูความสัมพันธ์กันอีกครั้ง

เหตุผลอีกประการหนึ่งคือในช่วงปีพ.ศ. 2516- 2517กลุ่มประเทศโอเปคได้ลดเพดานการผลิตน้ำมันลง ทำให้ประเทศไทยเกิดวิกฤตการณ์ขาดแคลนน้ำมันอย่างหนัก และประเทศจีนได้เสนอความช่วยเหลือโดยให้ไทยสามารถซื้อน้ำมันประมาณ 50,000 เมตริกตันในราคามิตรภาพ กระทั่งทำให้ไทยรอดพ้นวิกฤตครั้งนั้นไปได้ (Woodard, 1980: 230) เมื่อความรู้สึกเป็นมิตรสูงงอม กอรปกับในปี พ.ศ. 2516 กองทัพคอมมิวนิสต์เวียดนามรบชนะสหรัฐอเมริกา และรัฐบาลไทยเกรงว่าจะถูกเวียดนามคุกคาม แต่เนื่องจากในยุคนั้นจีนมีอิทธิพลเหนือกัมพูชาและเวียดนาม และรัฐบาลไทยเชื่อว่าจีนจะช่วยปรามเวียดนามได้ จึงมีท่าทีที่จะขอเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน จนในที่สุดในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2518 ภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรีคนที่ 18 ของไทย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมชได้เดินทางไปเยือนจีนและลงนามสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งถือได้ว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่ 3 ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน (ประพฤทธิ์ ศุภรัตน์เมธี, 2555)

4. ความสัมพันธ์ไทย-จีนในยุคการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการ

4.1 ความสัมพันธ์ยุคหลังสงครามเย็นระยะสุดท้าย (พ.ศ.2518-2533)

ก่อนที่จะสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยและจีนนั้น สถานการณ์ของประเทศทั้งสอง ยังคงอยู่ในสภาพที่ต่างฝ่ายต่างก็หวาดระแวงซึ่งกันและกัน ความหวาดระแวงนี้มีร่องรอยให้เห็นหลังสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกันในระยะแรก ดังจะเห็นได้จากคำประกาศของรัฐบาลไทยในเดือนมกราคม พ.ศ. 2520 ที่ห้ามข้าราชการไทยเดินทางไปยังประเทศสังคมนิยมหรือประเทศคอมมิวนิสต์ทุกประเทศในโลก (Grants & Rowley 1990: 182) ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อความสัมพันธ์ที่เพิ่งจะสถาปนาขึ้นขึ้นมา แต่ความสัมพันธ์ไทยกับจีนกลับมาระเื้องขึ้นอีกครั้งในปี พ.ศ.2521 เมื่อสหภาพโซเวียตในขณะนั้น ซึ่งไม่ต้องการ

สูญเสียอำนาจในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้ลงนามให้ความช่วยเหลือทางทหารแก่เวียดนาม และสนับสนุนให้เวียดนามแผ่ขยายอิทธิพลเข้าไปในคาบสมุทรอินโดจีน ประเทศไทยเกรงว่าเวียดนามจะบุกโจมตีประเทศไทย เพราะหลังจากที่เวียดนามได้ส่งกองกำลังเข้ายึดครองกัมพูชาในเดือนธันวาคมพ.ศ.2521แล้ว ไทยก็ตระหนักดีว่าประเทศต่อไปที่เวียดนามจะบุกโจมตีก็คือประเทศไทย เหตุนี้จึงส่งผลทำให้ความสัมพันธ์ไทยกับจีนยิ่งใกล้ชิดกันมากขึ้น เนื่องจากในขณะนั้นจีนก็มองว่าเวียดนามเป็นภัยคุกคามความมั่นคงของจีน เพราะเวียดนามได้รับการสนับสนุนจากสหภาพโซเวียต ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นไม้อัดไม้กับจีน ขณะที่รัฐบาลเขมรแดงที่ปกครองกัมพูชาอยู่ ณ ขณะนั้น ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากประเทศจีนได้ถูกเวียดนามบุกเข้าโจมตีและเข้ายึดครอง จึงสร้างความไม่พอใจให้กับฝ่ายจีนเป็นอย่างมาก เมื่อครั้งเติ้งเสี่ยวผิงเดินทางไปเยือนสหรัฐอเมริกาในช่วงต้นเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2522 และได้บอกกล่าวกับประธานาธิบดีจิมมี คาร์เตอร์ว่าจะทำการสั่งสอนเวียดนาม และต่อมากลางเดือนกุมภาพันธ์ปีเดียวกัน จีนจึงได้จัดส่งกองกำลังทหารบุกเข้าประชิดชายแดนเวียดนาม จนเป็นเหตุทำให้เวียดนามต้องนำกองกำลังที่ประจำการอยู่กัมพูชาไปรับมือกับกองกำลังของจีนที่ชายแดนตอนเหนือ ซึ่งตอนนี้องค์ที่ไทยไทยรู้สึกปลอดภัย(Chuandaohongsan, 1990: 371-399) เพราะรัฐบาลไทยเชื่อว่าเป้าหมายของเวียดนามหลังจากบุกยึดกัมพูชาแล้ว ภารกิจต่อมาก็คือการบุกเข้าโจมตีประเทศไทย และด้วยความช่วยเหลือจากจีนในครั้งนั้นทำให้ไทยรอดพ้นจากการโจมตีของเวียดนามมาได้ เหตุการณ์เวียดนามบุกยึดกัมพูชาในครั้งนี้ได้ช่วยส่งเสริมให้ไทยและจีนมีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นไปอีก โดยเฉพาะความร่วมมือในด้านความมั่นคงของประเทศ สำหรับจีนมองว่าไทยเป็นประเทศในคาบสมุทรอินโดจีนที่มีความขัดแย้งกับจีนน้อยที่สุด และยังเป็นประเทศที่อยู่ในกลุ่มประเทศโลกเสรีที่จีนสามารถเจรจาด้วยได้ง่ายที่สุดอีกด้วย อีกทั้งจีนยังหวังที่จะใช้ไทยเป็นสะพานเชื่อมไปสู่กลุ่มประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยสามารถดูได้จากการมาเยือนประเทศไทยของเติ้งเสี่ยวผิง ผู้นำรุ่นที่ 2 ในปี พ.ศ. 2532 ซึ่งได้กล่าวต่อสื่อมวลชนว่า ไทยและจีนจะเป็นแบบอย่างให้กับการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่มีระบอบการปกครองที่แตกต่างกัน (Asiabbs, 2009)

เหตุการณ์ในคาบสมุทรอินโดจีนได้กลับสู่ความสงบอีกครั้ง เมื่อมหาอำนาจของโลกอย่างสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตได้ลดบทบาททางเมืองและการทหารของตนลง และปัญหาของกัมพูชาก็ได้รับการแก้ไขในเวลาต่อมา จากนั้นยุคแห่งความร่วมมือและการสานสัมพันธ์ระหว่างกันใหม่ในคาบสมุทรอินโดจีนก็ได้บังเกิดขึ้นอีกครั้ง รวมทั้งการปรับความสัมพันธ์ของจีนกับประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคนี้อีกด้วย

4.2 ความสัมพันธ์จากความร่วมมือทางด้านการเมืองมาสู่ความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ (พ.ศ. 2533-ปัจจุบัน)

4.2.1 พัฒนาการจากความร่วมมือทางด้านความมั่นคงมาสู่ความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ

หลังจากที่สหภาพโซเวียตล่มสลายลงและแตกออกเป็น 15 ประเทศในปี พ.ศ.2534 อันเป็นสัญญาณบ่งบอกถึงว่าสงครามเย็นได้สิ้นสุดลงอย่างเป็นทางการ ทำให้สถานการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ตึงเครียดและเผชิญหน้ากันในช่วงสงครามเย็นก็สิ้นสุดลงไปด้วย ประกอบกับความคืบหน้าการเจรจาการค้าขององค์การการค้าโลกหรือ WTO มีความล่าช้าเป็นอย่างมาก จึงทำให้ค.ศ.1990 เป็นยุคแห่งการเริ่มต้นความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจในระดับภูมิภาคอย่างแท้จริง อีกทั้งสถานการณ์ความขัดแย้งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และปัญหาความขัดแย้งภายในประเทศต่างๆได้รับการแก้ไข จึงทำให้สันติภาพกลับคืนสู่ดินแดนแห่งนี้อีกครั้ง สำหรับประเทศไทยที่ดำเนินนโยบายเศรษฐกิจแบบทุนนิยมมาช้านาน จนทำให้เข้าใจระบบเศรษฐกิจแบบตลาดเป็นอย่างดี นับเป็นโอกาสดีที่จะได้แสดงศักยภาพบทบาทผู้นำในการขับเคลื่อนพัฒนาเศรษฐกิจในภูมิภาคนี้ ดังจะเห็นได้จาก

สมัยรัฐบาลของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ที่ได้ผลักดันนโยบายเศรษฐกิจตามแนวคิดที่ว่า “เปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า” ให้เกิดขึ้นในคาบสมุทรอินโดจีน นอกจากนั้นแล้วในช่วงปีพ.ศ. 2530 เป็นต้นมา มีการลงทุนจากต่างประเทศเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะนักลงทุนชาวญี่ปุ่นได้หลั่งไหลเข้ามาลงทุนในประเทศไทย (อภิรัตน์ จิตต์, 2554: 440-446)

จากสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนไป ทำให้ไทยต้องปรับเปลี่ยนนโยบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจากร่วมมือด้านความมั่นคงไปเป็นเน้นความร่วมมือด้านเศรษฐกิจและการค้า ในขณะที่จีนก็ได้เกิดเหตุการณ์นองเลือดครั้งใหญ่ในปี พ.ศ.2532 โดยตั้งเสี่ยวผิงสั่งปราบปรามผู้ชุมนุมประท้วงที่มาเรียกร้องประชาธิปไตย จนทำให้หลายประเทศในยุโรปรวมทั้งสหรัฐอเมริกาดำเนินมาตรการตัดความช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจ รวมถึงใช้มาตรการทางการค้ากดดันจีน เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ประธานาธิบดีหลี่เติงฮุยผู้นำไต้หวันมองเห็นว่าเป็นโอกาสดีของไต้หวัน จึงอาศัยจังหวะที่นานาชาติกำลังกดดันรัฐบาลจีนอยู่นั้นประกาศใช้นโยบายมุ่งสู่ใต้ (Go South Policy) เพื่อกระชับความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจกับประเทศในกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จนทำให้มีการลงทุนจากไต้หวันเพิ่มขึ้นอย่างมากในภูมิภาคนี้ ซึ่งรวมไปถึงการลงทุนในประเทศไทย จากสถิติในปี พ.ศ.2537และปีพ.ศ.2538 พบว่ามีการลงทุนจากไต้หวันเพิ่มขึ้นเป็น 121.68 % และ 277.78% ตามลำดับ จึงทำให้ในปีพ.ศ.2546 นั้นไต้หวันได้กลายเป็นผู้ลงทุนจากต่างชาติมากที่สุดเป็นลำดับที่ 4 ของประเทศไทย (Wu&Kuo,2004: 18-20) เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วทำให้จึงทำให้ประเทศจีนต้องหันกลับมาทบทวนนโยบายเพื่อเพิ่มความร่วมมือด้านเศรษฐกิจกับกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้มากขึ้นอีกครั้ง เพื่อที่จะโดดเดี่ยวไต้หวัน (Ku, 2006:115)

เมื่อถึงปี พ.ศ. 2540 ช่วงที่ประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจ จีนได้ยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือประเทศไทยอีกครั้ง ด้วยการให้เงินกู้ยืมดอกเบี้ยต่ำเป็นจำนวน 1,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และสัญญากับฝ่ายไทยว่าจะไม่เพิ่มค่าเงินหยวน ซึ่งจะส่งผลต่อการส่งออกของไทย หลังจากนั้นมาการค้าระหว่างไทยกับจีนก็เพิ่มขึ้นเป็นลำดับ จนถึงปัจจุบันนี้ประเทศจีนได้กลายเป็นผู้ส่งออกรายใหญ่ที่สุดของไทย และเป็นประเทศที่ไทยนำเข้าสินค้ามากที่สุดเป็นอันดับ 2 รองจากญี่ปุ่น จนทำให้ทุกวันนี้ถือได้ว่าประเทศจีนเป็นประเทศคู่ค้าที่สำคัญที่สุดของประเทศไทยประเทศหนึ่ง (ตารางที่ 1)

4.2.2 ความร่วมมือในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (GMS)

นอกจากความร่วมมือในด้านต่างๆที่ไทยและจีนได้ร่วมมือกันอย่างจริงจังแล้ว อีกโครงการหนึ่งที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือ การร่วมมือกันพัฒนาลุ่มแม่น้ำโขงร่วมกัน ในกรอบความร่วมมือในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงหรือที่เรียกว่า GMS ที่มีธนาคารแห่งเอเชียเป็นผู้สนับสนุนหลักนั้น ทั้งไทยและจีนต่างก็ร่วมมือกันอย่างแข็งขันผลักดันโครงการต่างๆในลุ่มแม่น้ำโขงให้เกิดเป็นรูปธรรมขึ้นมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งความร่วมมือในกรอบการพัฒนาสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ ที่ประกอบไปด้วย ไทย ลาว พม่า และจีน โดยทั้งสองประเทศได้ร่วมมือกันพัฒนาระบบ สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน และร่วมมือกันจัดปัญหาและลดอุปสรรคทางการค้าที่เกิดขึ้น

จากข้อมูลของธนาคารแห่งประเทศไทย การค้าชายแดนในกลุ่มความร่วมมือสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ ในปีพ.ศ. 2549 การค้าชายแดนของไทยได้ถึง 21.3% โดยมีมูลค่าประมาณ 24,359 ล้านบาท หรือเมื่อเทียบจากการค้า 5 ปีที่ผ่านมาพบว่าเศรษฐกิจการค้าชายแดนไทยและจีนเพิ่มขึ้นถึง 250%เลยทีเดียว (โสภิต ประจักษ์, 2551) สำหรับประเทศจีนแล้วจุดประสงค์การเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา และส่งเสริมความร่วมมือในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงนั้น ก็เพื่อต้องการจะพัฒนาพื้นที่ภาคตะวันตกของจีนที่ยังขาดการพัฒนาอยู่มาก และเพื่อ

ลดช่องแคบของการพัฒนาประเทศระหว่างภาคตะวันออกที่ติดทะเลกับภาคตะวันตกที่เป็นพื้นที่ปิดไม่มีทางออกทางทะเลให้มีความสมดุลกันมากขึ้น โดยจีนจะใช้ฉนวนทูลุนนานที่มีแม่น้ำโขงไหลผ่านเป็นจุดเชื่อมโยงในการส่งสินค้าของจีนไปยังประเทศต่างๆในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พร้อมทั้งส่งเสริมการค้าการลงทุนเพื่อพัฒนาปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนในภูมิภาคนี้ให้สูงขึ้น

สำหรับประเทศไทย การที่ได้เข้ามาส่งเสริมการพัฒนาเส้นทางแม่น้ำโขงก็เพื่อที่จะพัฒนาเศรษฐกิจภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ซึ่งเป็นพื้นที่ห่างไกลให้มีความเจริญทัดเทียมกับภาคอื่นๆ โดยผ่านการพัฒนาตามแนวระเบียงเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ และตะวันออก-ตะวันตก เพื่อให้มีการกระจายรายได้ไปสู่ประชาชนในเขตชนบทมากขึ้น เนื่องจากว่าการพัฒนาของประเทศไทยที่ผ่านมายังคงกระจุกตัวอยู่ที่ภาคกลางและภาคตะวันออก ที่ผ่านมารัฐบาลทุกยุคทุกสมัยต่างก็ให้ความสำคัญกับการพัฒนาภูมิภาคห่างไกลนี้เป็นอย่างมาก ในปี พ.ศ. 2555 นับเป็นโอกาสดีของภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ที่รัฐบาลไทยได้มีการประกาศจัดสรรงบประมาณเป็นจำนวนสูงที่สุดในประวัติศาสตร์การลงทุนในอนุภูมิภาคแห่งนี้ถึง 90,000 ล้านบาทดอลลาร์สหรัฐเพื่อใช้ในการพัฒนาอนุภาคลุ่มน้ำโขงในด้านสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานและด้านอื่นๆเพื่อรองรับประชาคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่กำลังจะเกิดขึ้นในปีพ.ศ.2558 (Renminwang,2012)

จุดประสงค์ของไทยในการเข้าร่วมโครงการความร่วมมือในอนุภาคลุ่มน้ำโขงนอกเหนือจากเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจแล้ว ไทยยังมีความประสงค์ที่จะซื้อไฟฟ้าจากลาวและจีนเพื่อนำมาใช้ภายในประเทศอีกด้วย เนื่องจากประเทศไทยยังขาดแคลนพลังงานไฟฟ้าเป็นอย่างมาก นอกจากนี้แล้ว ไทยยังมีความต้องการที่จะพัฒนาตนเองให้เป็นศูนย์กลางหรือฮับ (Hub) ทางด้านการขนส่ง (Logistics) ในภูมิภาคนี้อีกด้วย ดังนั้น รัฐบาลจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาภาคเหนือ ซึ่งเป็นเมืองหน้าด่านหรือดินแดนที่อยู่ในกรอบความร่วมมือ GMS เป็นอย่างมาก จนทำให้ขณะนี้ยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคเหนือของไทยต่างก็เน้นไปที่การพัฒนาภูมิภาคเชื่อมโยงไปสู่เขตเศรษฐกิจในกลุ่มประเทศในอนุภาคลุ่มน้ำโขง และจีนก็ถือได้ว่าตนเป็นทั้งคู่ค้าและคู่แข่งที่สำคัญของไทยในอนุภูมิภาคแห่งนี้

4.2.3 การพัฒนาในกรอบ ASEAN+1 กับภูมิภาคนิยม

บทบาทของจีนกับชาติอาเซียนนั้นเริ่มเห็นเด่นชัดขึ้นในครั้งที่จีนเข้ามาช่วยกอบกู้วิกฤติเศรษฐกิจไทยในช่วงปีพ.ศ. 2540 จนทำให้ต่อมาภาวะเศรษฐกิจชาติอาเซียนมีแนวโน้มไปในทางที่ดีและเริ่มฟื้นตัวขึ้นมาเป็นลำดับ อดีตที่ผ่านมา ความสัมพันธ์จีนและกลุ่มอาเซียนยังคงหลงเหลือเงาวิตของภัยคุกคามจากจีน (China Threat) ให้เห็น แต่นับตั้งแต่ที่จีนเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกในปีพ.ศ. 2544 ทำให้เศรษฐกิจของจีนเจริญรุดหน้าอย่างรวดเร็ว อีกทั้งจีนมองเห็นศักยภาพของตลาดในกลุ่มประเทศอาเซียน และทรัพยากรอันมั่งคั่งที่จะเป็นวัตถุดิบป้อนให้กับตลาดจีน จีนจึงเน้นหันมาให้ความสำคัญกับความร่วมมือเศรษฐกิจกับประเทศต่างๆ ในอาเซียนมากขึ้น จึงส่งผลทำให้เงาวิตของภัยคุกคามที่มาจากจีนเลือนหายไป และกลายเป็นคำว่าโอกาสจากจีนเข้ามาแทนที่ (Stubbs, 2004: 9)

จากนั้นมาในปี พ.ศ. 2545 จีนและชาติอาเซียนได้ลงนามตกลงนามตกลงความร่วมมือทางการค้าระหว่างกัน (ASEAN-CHINA Free Trade Agreement, ACFTA) โดยทั้งฝ่ายอาเซียนและจีนพร้อมที่จะลดภาษีให้อยู่ระดับ 0 ในปี พ.ศ.2553 ผลจากการเปิดการค้าเสรีระหว่างกันนั้นทำให้ไทยและจีนมีมูลค่าการค้าระหว่างกันเพิ่มสูงขึ้นเป็นประวัติการณ์ โดยที่มูลค่าการค้ารวมในปี พ.ศ.2544 อยู่ที่ 57,983.56 ล้านบาทดอลลาร์สหรัฐ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 แสดงมูลค่าการค้ารวมคู่ค้าที่สำคัญ 5 อันดับแรกของไทยในปี 2554

ล้านเหรียญสหรัฐ

ประเทศ	การค้ารวม	การส่งออก	การนำเข้า	ดุลการค้า
ญี่ปุ่น	66,232.38	24,070.27	42,162.11	-18,091.84
จีน	57,983.56	27,402.40	30,581.15	-3,178.75
สหภาพยุโรป	42,008.85	24,156.73	17,852.12	6,304.61
สหรัฐอเมริกา	35,235.90	21,857.96	13,377.93	8,480.03
มาเลเซีย	24,724.80	12,398.75	12,326.06	72.69

ที่มา: กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, พ.ศ. 2554

5. ทฤษฎีสรรค์สร้างนิยม(บรรทัดฐาน สถานภาพ และวัฒนธรรม)ในบริบทของความสัมพันธ์ไทย-จีน

สิ่งที่ได้อธิบายความสัมพันธ์ไทย-จีนทั้งหมดที่กล่าวมาแล้วนั้น กล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ไทย-จีนจัดอยู่ในรูปแบบที่ อเล็กซานเดอร์ เวนท์ได้อธิบายยกตัวอย่างไว้ในกรณีความสัมพันธ์ระหว่างเยอรมนีและเดนมาร์กจากอดีตถึงปัจจุบัน ซึ่งความเป็นรัฐหรือความมีอำนาจอธิปไตยของไทยและจีนก็ไม่ต่างกัน หากแต่ละช่วงแต่ละยุคที่ทำให้ไทยและจีนมีความสัมพันธ์แตกต่างกันก็คือ จะเห็นได้ว่าอัตลักษณ์ของแต่ละประเทศและบรรทัดฐานของสังคมระหว่างประเทศและบรรทัดฐานในประเทศมีความแตกต่างกันในแต่ละช่วงเวลา อันส่งผลให้ทั้งสองฝ่ายต่างก็มองผลประโยชน์ที่แตกต่างกันออกไป และทำให้ไทยมองจีนแตกต่างกันไปในแต่ละยุค จากยุคโบราณถึงพ.ศ. 2454 (ปีที่ตร.ซุนยัตเซ็นปฏิวัติล้มราชวงศ์ชิง ค.ศ.1911) ไทยมองจีนเป็นมิตร แต่จากนั้นมาถึงในช่วงปีพ.ศ. 2454-2489 ไทยก็ไม่ได้มีการคบค้ากับรัฐบาลจีน (กั๋วหมินต๋ง) แต่เนื่องจากในเวลาต่อมารัฐบาลจีนกั๋วหมินต๋งเป็นสมาชิกคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ และไทยต้องการให้รัฐบาลจีนช่วยสนับสนุนการเข้าไปเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติจึงหันไปเปิดความสัมพันธ์ระหว่างกัน

จากนั้นในปี พ.ศ.2492 รัฐบาลพรรคกั๋วหมินต๋งก็ถูกเหมาเจ๋อตงทำการปฏิวัติ และสถาปนารัฐบาลสาธารณชนประชาชนจีนขึ้นมาโดยใช้ระบอบคอมมิวนิสต์ในการปกครองประเทศ ทำให้ประเทศไทยมองรัฐบาลจีน (คอมมิวนิสต์) เป็นศัตรู จากนั้นเมื่อสถานการณ์โลกเปลี่ยนไป ไทยก็ปรับตัวหันไปรับรองรัฐบาลจีน (คอมมิวนิสต์) อีกครั้ง และเริ่มต้นฟื้นฟูความสัมพันธ์กันใหม่ จวบจนถึงทุกวันนี้ กล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ไทย-จีน ก็ได้พัฒนาขึ้นมาจนถึงขีดสุด ดังจะเห็นได้จากการไปมาหาสู่ระหว่างกันของผู้นำระดับสูงของทั้งสองประเทศ รวมไปถึงการพัฒนาความร่วมมือกันในด้านต่างๆ เช่น เศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม ทั้งไทยและจีนต่างก็มีการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันอย่างไม่ขาดสาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านวัฒนธรรม ซึ่งได้รับพระมหากรุณาธิคุณเป็นอย่างสูงจากองค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่พระองค์ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีงามของทั้งสองชาติให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นไปอีกด้วย

เมื่อย้อนมองประวัติศาสตร์ช่วงนี้แล้ว หากมองเพียงว่าการตัดสินใจของผู้นำที่มองแค่เพียงต้องการที่จะแสวงหาผลประโยชน์และแสวงหาอำนาจตามแบบที่ทฤษฎีเสรีนิยมและสังคมนิยมที่ได้กล่าวไว้แล้ว จะไม่สามารถอธิบายรูปแบบความสัมพันธ์ไทย-จีนให้เข้าใจและกระจ่างแจ้งได้เลย เมื่อเป็นเช่นนี้จึงต้องใช้แนวคิดของทฤษฎีสรรค์สร้างนิยมเข้ามาประกอบคำอธิบายนั้นคือนอกเหนือจากระบบและระบอบระหว่างประเทศแล้ว ปัจจัยที่มี

ผลต่อความสัมพันธ์ไทย-จีนยังประกอบไปด้วย (1) บรรทัดฐานของสังคมภายในหรือสภาพการณ์สังคมภายในของประเทศไทย (Norm) (2) อัตลักษณ์ของประเทศ (Identity) และ (3) วัฒนธรรม (Culture)

5.1 บรรทัดฐาน (Norm) กับความสัมพันธ์ไทย-จีน

5.1.1 บรรทัดฐานโลกหรือระเบียบโลก

หลังจากสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา สำหรับประเทศไทยแล้วไม่ว่าจะเป็นการเข้าไปเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติก็ดี หรือการเข้าไปเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกาก็ดี หรือจากนั้นก็ได้แปรเปลี่ยนไปผูกมิตรกับชาติคอมมิวนิสต์แบบจีนก็ดี จนในที่สุดต่อมาก็ได้กลายเป็นความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจที่แน่นแฟ้นใกล้ชิดกับกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ การเปลี่ยนแปลงทั้งหมดทั้งปวงที่กล่าวมานี้ล้วนแล้วแต่มีบรรทัดฐานระหว่างประเทศ หรือสภาวะความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเป็นปัจจัยหลัก ที่มีอิทธิพลหนุนส่งต่อการตัดสินใจในการดำเนินนโยบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยและจีนทั้งสิ้น

ในโลกยุคสงครามเย็นเป็นยุคที่ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้มุ่งแสวงหาความสมดุลทางด้านอำนาจ และทำให้โลกแบ่งออกเป็นสองขั้วอำนาจ ได้แก่โลกเสรีนิยมที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำและฝ่ายโลกสังคมนิยมที่นำโดยสหภาพโซเวียต ส่วนประเทศไทยนั้นมองว่าประเทศคอมมิวนิสต์เป็นศัตรูและเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของประเทศ จึงเลือกที่จะเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกาเพื่อที่จะต่อต้านการขยายอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ และรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงของรัฐ ไทยและจีนต่างเลือกเดินกันคนละเส้นทางและคนละอุดมการณ์ จึงทำให้ทั้งสองกลายเป็นเป็นศัตรูกันไปโดยปริยาย แต่เมื่อระบอบระหว่างประเทศหรือสถานการณ์โลกเริ่มเปลี่ยนไป เนื่องจากสหรัฐอเมริกาหันไปปรับความสัมพันธ์กับจีนโดยประธานาธิบดีนิกสันได้เดินทางไปเยือนจีนในปีพ.ศ. 2513 ทำให้ไทยต้องปรับตัวเช่นกัน จากที่มีนโยบายค่อนข้างจะอิงแอบกับสหรัฐอเมริกาเป็นหลัก จึงต้องปรับเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศมาเป็นแบบฉบับของตัวเองมากขึ้น และหันไปฟื้นฟูความสัมพันธ์กับจีน จะเห็นได้ว่าเมื่อสถานการณ์โลกหรือบรรทัดฐานระหว่างประเทศแปรเปลี่ยนไป โดยนานาชาติเริ่มหันไปรับรองจีนมากขึ้นประเทศไทยจึงต้องปรับตัวและยอมรับบรรทัดฐานนานาชาติคือหันไปปรับความสัมพันธ์กับจีน

หลังจากสงครามเย็นซึ่งเป็นสงครามแห่งอุดมการณ์ของโลกได้เดินทางเข้าสู่ช่วงปลาย และจากนั้นได้ค่อยๆยุติลงไปในปีพ.ศ. 2523 รัฐบาลไทยก็เริ่มใช้นโยบายต่างประเทศที่เป็นไปในลักษณะที่ยอมรับทั้งประเทศสังคมนิยมและประเทศกลุ่มเสรีนิยม จากนั้นในปีพ.ศ. 2531 พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณก็ได้เสนอแนวคิด “เปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า” ขึ้นมาเพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจกลุ่มประเทศในคาบสมุทรอินโดจีน ซึ่งที่ผ่านมาได้อยู่ในสภาวะสงครามสู้รบกันมานานนับทศวรรษ ต่อกรณีนี้จะเห็นได้ว่าในสมัยสงครามเย็นการทูตของไทยเป็นการทูตเพื่อความมั่นคงของประเทศ จากนั้นเมื่อสงครามเย็นยุติลงก็แปรเปลี่ยนเป็นการทูตเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจ สาเหตุปัจจัยที่ทำให้ไทยต้องปรับตัวเนื่องจากบรรทัดฐานของนานาชาติหรือของโลกได้เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ไทยต้องเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศเพื่อรับกับสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย

หลังจากปี พ.ศ. 2533 สถานการณ์ของโลกที่เปลี่ยนไปกลายเป็นสภาวะข้ามพรมแดนหรือไร้พรมแดนหรือที่เราเรียกว่ายุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งส่งผลทำให้บรรทัดฐานของนานาชาติหรือระเบียบโลกเปลี่ยนไป ปรากฏการณ์เช่นนี้ได้ส่งผลกระทบและมีอิทธิพลต่อการพัฒนาประเทศของหลายๆประเทศอีกด้วย ประเทศไทยก็เริ่มปรับเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศอีกครั้ง โดยให้ความสำคัญกับภูมิภาคและอนุภูมิภาคมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากมีการสนับสุนและชักชวนให้เวียดนาม ลาว และกัมพูชาเข้ามาเป็นสมาชิกอาเซียน นอกจากนั้น

ยังถือได้ว่าไทยเป็นผู้ที่มีบทบาทไปเชื่อเชิญให้จีนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในกรอบความร่วมมือในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (GMS) ประเทศไทยมองว่าเมื่อเศรษฐกิจได้รับการพัฒนา และภัยคุกคามจากภายนอกเริ่มลดน้อยลง ไทยจึงควรที่จะดำเนินนโยบายปรับความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อนำพาประโยชน์สูงสุดกลับคืนสู่ประเทศและภูมิภาค โดยไทยพร้อมที่จะเป็นสะพานเชื่อมระหว่างประเทศในกลุ่มอาเซียนด้วยกัน นโยบายการต่างประเทศของไทยเช่นนี้ น่าจะสามารถช่วยยกระดับให้ไทยมีความสำคัญเพิ่มขึ้นในเวทีโลก ส่วนจีนนั้น อีกด้านหนึ่งก็มองว่าไทยมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อภูมิรัฐศาสตร์ของจีน ที่จะเป็นตัวเชื่อมให้กับจีนไปยังอินเดีย ญี่ปุ่น หรือแม้กระทั่งสหรัฐอเมริกาก็ตาม

5.1.2 บรรทัดฐานของสังคมภายในประเทศ

นอกจากบรรทัดฐานระหว่างประเทศแล้ว ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศอีกประการ คือบรรทัดฐานภายในประเทศ หรือโครงสร้างการเมืองและเศรษฐกิจภายในประเทศก็มีผลด้วยเช่นกัน สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างไทย-จีนนั้น บรรทัดฐานทางสังคมและโครงสร้างการเมืองภายในประเทศ ที่สำคัญก็คือบทบาทชาวจีนที่อยู่ในเมืองไทย เพราะว่าชาวจีนในเมืองไทยมีบทบาทค่อนข้างสูงในระบบเศรษฐกิจและการเมืองของประเทศ

ในปีพ.ศ. 2454 ประเทศจีนนำโดยดร.ซุนยัตเซ็นทำการปฏิวัติล้มล้างราชวงศ์ชิง และจัดตั้งรัฐบาลสาธารณรัฐขึ้นมาแทนรัฐบาลศักดินาที่ปกครองจีนมายาวนาน 5,000 กว่าปี ด้วยเหตุนี้ ประเทศไทยจึงยังมิได้มีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐจีน เพราะไทยมองว่าจะเป็นภัยคุกคามต่อระบบการปกครองของไทยอันมีสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสถาบันหลักของชาติ ต่อมานับตั้งแต่ปี พ.ศ.2492 เหมเจ๋อตุง ปฏิวัติล้มล้างสาธารณรัฐจีนเป็นต้นมา ได้ส่งผลทำให้ชาวจีนในเมืองไทยแบ่งออกเป็นสองฝักสองฝ่าย คือฝ่ายที่สนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์ และฝ่ายที่สนับสนุนพรรคกัว๋อหมินตั๋ง ถึงขนาดที่ทั้งสองฝ่ายมีการปักธงของพรรคกัว๋อหมินตั๋งและธงของพรรคคอมมิวนิสต์จีนเพื่อเป็นสัญลักษณ์กันเลยทีเดียว ซึ่งสร้างความกังวลใจให้กับรัฐบาลไทยเป็นอย่างมาก(Skinner 1958 : 340)

สำหรับประเทศไทยแล้ว ในยุคนั้นได้มองว่าคอมมิวนิสต์เป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของประเทศ จึงเลือกที่จะอยู่กับฝ่ายเสรีนิยมที่นำโดยสหรัฐอเมริกาและออกนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ทุกรูปแบบ ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐบาลไทยเกรงว่าจีนจะทำการปลุกระดมให้ชาวจีนในเมืองไทยให้กระด้างกระเดื่องต่อการปกครองของไทย เนื่องด้วยต่างฝ่ายต่างมีที่ระบบความคิด วัฒนธรรมและภาษาเช่นเดียวกัน เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว จึงได้มีการสั่งปิดโรงเรียนจีนประมาณ 300 กว่าแห่งทั่วประเทศ (Lilalai 2001: 218) แต่มีนักวิชาการบางท่านได้อธิบายว่ารัฐบาลไทยซึ่งในขณะนั้นส่วนมากมาจากทหารมักจะใช้ “คอมมิวนิสต์” มาเป็นข้ออ้างในการทำลายคู่ต่อสู้ทางการเมืองและมองว่ามีเพียงรัฐบาลที่ปกครองด้วยทหารเท่านั้นจึงจะสามารถปกป้องประเทศให้รอดพ้นจากภัยคุกคามที่มาจากคอมมิวนิสต์ได้ และมองว่าชาวจีนในไทยและภาษาจีนคือตัวแทนของคอมมิวนิสต์ และเกรงว่าโรงเรียนสอนภาษาจีนจะกลายเป็นสถานที่ปลุกฝังในเรื่องลัทธิและอุดมการณ์ที่จะกลายเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของไทย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้รัฐบาลไทยมีคำสั่งปิดโรงเรียนสอนภาษาจีนในเมืองไทยทั่วประเทศ (Samadavanija 1997:48-49)

แต่อย่างไรก็ดีหลังจากรัฐบาลทหารที่ปกครองประเทศไทยมายาวนานถูกประชาชนลุกฮือขึ้นต่อต้านในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 และได้รัฐบาลพลเรือนเข้ามาบริหารประเทศในเวลาต่อมา ทำให้รัฐบาลไทยเริ่มมองเห็นความสำคัญที่จะปรับเปลี่ยนนโยบายที่มีต่อจีน อีกทั้งรัฐบาลไทยยังได้รับแรงกดดันจาก

ชาวจีนในประเทศที่ต้องการให้ไทยปรับเปลี่ยนท่าทีต่อรัฐบาลจีน เมื่อเหตุการณ์เป็นเช่นนี้ รัฐบาลไทยจึงได้ไตร่ตรองถึงสถานภาพของจีนที่กำลังเปลี่ยนไปในเวทีโลกและเมื่อบวกเข้ากับความต้องการภายในประเทศด้วยแล้ว จึงได้กลั่นกรองออกมาเป็นนโยบายนั้นคือ ต้องมีการปรับความสัมพันธ์กับจีนอีกครั้ง โดยก่อนที่จะมีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกันอย่างเป็นทางการนั้น ก็ได้มีการติดต่อกันอย่างลับๆ และใช้กีฬาเป็นสื่อกลางหรือที่เรียกว่าการทูตปิงปอง และไทยยังได้ส่งบุคคลที่เคยเดินทางไปศึกษา ณ ประเทศจีนมาก่อนเป็นผู้ประสานงานอีกด้วย ซึ่งหนึ่งในนั้นคือคุณประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ ผู้ได้เคยเดินทางไปศึกษาเล่าเรียนที่มหาวิทยาลัยจีหนัน จนทำให้คุณประสิทธิ์ ได้ฉายาว่า เฮนรี่ คิสซิงเจอร์⁴ เมืองไทยเลยทีเดียว

นับตั้งแต่ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนได้เริ่มเปิดประเทศในสมัยรัฐบาลเติ้งเสี่ยวผิงและใช้นโยบายสี่ทันทสมัย เศรษฐกิจของจีนพัฒนาเจริญก้าวหน้าไปอย่างมาก ซึ่งในช่วงแรกๆในการเปิดประเทศนั้น เติ้งเสี่ยวผิงได้ออกนโยบายระดมทุนจากต่างชาติให้เข้าไปลงทุนที่จีนตามแนวคิดที่ว่า “คุณร่ำรวย ฉันพัฒนา” (Diyifanwen, 2012) โดยเฉพาะเติ้งเสี่ยวผิงให้ความสำคัญต่อนักธุรกิจชาวจีนโพ้นทะเลเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการเชื้อเชิญให้คุณฮานินท์ เจียรนนท์ เจ้าของบริษัทเครื่องเจริญโภคภัณฑ์หรือซีพีเข้าไปลงทุนในเมืองจีน ซึ่งว่าเป็นบริษัทข้ามชาติรายแรกที่เข้าไปลงทุนในจีน โดยได้รับหมายเลขการค้าเป็น 001 (Hulianwang, 2010) ในช่วงต่อมาในช่วงปีค.ศ.1990 นับว่าเศรษฐกิจจีนได้พัฒนาเติบโตขึ้นอย่างแข็งแกร่ง และค่อยๆพัฒนากลายเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจอันดับสองของโลกจนถึงทุกวันนี้ ในช่วงที่เศรษฐกิจจีนรุ่งเรืองนี้ นักธุรกิจชาวไทยเชื้อสายจีนต่างก็อาศัยจังหวะนี้เข้าไปลงทุนเป็นจำนวนมาก จนเป็นผลทำให้เศรษฐกิจไทยมีความใกล้ชิดและพึ่งพิงตลาดจีนมากยิ่งขึ้น ทุกวันนี้ชาวจีนที่เติบโตในเมืองไทยก็ยังคงเป็นผู้ทรงอิทธิพลอย่างมากในระบบเศรษฐกิจและการเมืองของไทย ความสัมพันธ์ไทย-จีนที่แนบแน่นมั่นคงทุกวันนี้ อาจกล่าวได้ว่า บรรทัดฐานภายในประเทศที่ชาวจีนในไทยเป็นฝ่ายสร้างขึ้นมามีอิทธิพลต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยที่มีต่อจีนอีกด้วย

5.2 อัตลักษณ์(Identity) ปรับตัว-รัฐกันชน จากศัตรูถึงมิตรกับความสัมพันธ์ไทย-จีน

ทฤษฎีสรรสร้างนิยามนั้น มองว่ารัฐเป็นนักแสดงที่มีหลากหลายอัตลักษณ์และบทบาท โดยที่อัตลักษณ์ขึ้นอยู่กับว่าสังคมระหว่างประเทศในขณะนั้นเป็นอย่างไร ก็จะทำให้รัฐรับรู้สถานภาพและอัตลักษณ์หรือบทบาทของตนเองเป็นเช่นไร ประเทศไทยนั้นถ้ามองจากอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันพบว่ายังคงถูกมองว่ามีอัตลักษณ์เป็นรัฐกันชน(Buffer State) และเมื่อไทยยอมรับอัตลักษณ์ของตนเองว่าเป็นรัฐกันชนแล้ว ก็จะส่งผลต่อการออกนโยบายต่างประเทศรวมทั้งนโยบายต่อจีนด้วย

นับจากประวัติศาสตร์ชาติไทยที่เริ่มต้นขึ้นตั้งแต่กรุงสุโขทัยจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ จะมองเห็นได้อย่างชัดเจนว่า สำหรับนโยบายหรือรูปแบบการเมืองของไทยคือ จะดำเนินนโยบายควบคู่กันไปทั้งแบบปกป้องตนเองหรือแบบโอนอ่อนผ่อนปรน และเป็นอิสระ แนวคิดแบบนี้มีมายาวนานจวบจนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ที่พระองค์ตรัสไว้ว่า “สยามเป็นประเทศเล็กๆ ไม่มีพลกำลังพอที่จะไปแข่งขันกับชาติมหาอำนาจ จะต้องปรับตัวให้เข้ากับนานาชาติอารยะประเทศ และไม่เป็นอริกับใคร ไม่ควรที่จะไปอิงแอบกับชาติมหาอำนาจฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจนเกินพอดี ต้องทำตัวเป็นรัฐกันชน (Buffer State) ระหว่างชาติมหาอำนาจและเป็นกลางให้กับทุกกลุ่มทุกก้อน (Buffer Communities) สิ่งเหล่านี้ก็เพื่อที่จะหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากับศัตรู

⁴ เฮนรี่ คิสซิงเจอร์เป็นนักวิทยาศาสตร์และนักการทูตชาวอเมริกันเชื้อสายเยอรมันและเป็นผู้ได้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพประจำปี ค.ศ. 1973 เขายังเคยเป็นที่ปรึกษาความมั่นคงของสหรัฐอเมริกา และเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาในรัฐบาลของ ริชาร์ด นิกสัน โดยในปี ค.ศ.1971 นิกสันได้ส่งคิสซิงเจอร์เป็นตัวแทนไปเจรจาทันทีเพื่อขอเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน

โดยตรง” (Zhao 2006 : 13) ด้วยพระปรีชาสามารถของรัชกาลที่ 5 และแนวความคิดการเป็นรัฐกึ่งชนของพระองค์ ท่านได้ส่งผลทำให้ไทยรอดพ้นจากการตกเป็นเมืองขึ้นหรือเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตกและรักษาความเป็นไท มาจวบจนทุกวันนี้

การทูตแบบปรับตัวและไกล่เกลี่ยถือว่าเป็นอัตลักษณ์ที่ชัดเจนของไทย โดยเป็นอัตลักษณ์ที่ไทย ยอมรับและแสดงออกในเวทีนานาชาติเรื่อยมา หลังจากสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง โลกได้ถูกแบ่งออกเป็น สองขั้วอำนาจ ฝ่ายไทยเลือกที่จะอยู่กับขั้วเสรีนิยมที่ถือว่าเป็นปฏิปักษ์กับจีน แต่เมื่อสถานการณ์โลกเปลี่ยนไป เมื่อมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกาหันไปปรับความสัมพันธ์กับจีน ทำให้ไทยต้องปรับตัวหันไปฟื้นฟูความสัมพันธ์กับ จีนเช่นกัน และตัดความสัมพันธ์กับจีนได้หวั่น แต่ก็ยังคงรักษาสถานภาพความสัมพันธ์อันดีกับไต้หวันและ สหรัฐอเมริกาไว้เป็นอย่างดี ส่วนในสถานการณ์ปัจจุบัน แม้ว่าจีนจะมีบทบาทสำคัญต่อประเทศไทยไม่ว่าจะเป็น ทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง แต่ไทยก็ยังรักษาความสัมพันธ์อันดีกับประเทศพันธมิตรเดิมไว้อย่างแน่นแฟ้น และพยายามป้องกันมิให้ระบบเศรษฐกิจของตนต้องพึ่งพาจีนมากเกินไป แต่ขณะเดียวกันก็จะพยายามหลีกเลี่ยง การกระทำใดๆที่จะทำลายอำนาจของจีนในทุกรูปแบบควบคู่ไปกับการรักษาน้ำใจชาติอื่นๆพร้อมกันไปด้วย ดัง จะเห็นได้จากกรณีปัญหาข้อพิพาทระหว่างจีนและชาติอาเซียน ประเทศไทยจะงดวิพากษ์วิจารณ์หรือเข้าข้างฝ่าย หนึ่งฝ่ายใด อีกตัวอย่างหนึ่งที่เห็นได้ชัดเจนคือ ปัญหาติเบตและปัญหาไต้หวัน ที่จีนมองว่าเป็นปัญหา ภายในประเทศ แต่เมื่อครั้งที่ดาไลลามะและประธานาธิบดีไต้หวันหลี่เต๋นฮุยเดินทางเข้ามาประเทศไทยในฐานะที่ ไม่ใช่อาคันตุกะของรัฐบาล ฝ่ายไทยถูกกดดันอย่างหนักจากรัฐบาลจีน แต่รัฐบาลไทยได้ทำหน้าที่ชี้แจงถึงรัฐบาล จีนว่า ประเทศไทยเป็นประเทศอธิปไตย การดำเนินกิจกรรมใดๆ ของบุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องกับรัฐบาลสามารถ กระทำได้ เพราะว่าผู้นำทั้งสองที่เดินทางเข้ามายังประเทศไทยมาในฐานะนักท่องเที่ยว และมีได้เดินทางมาใน ฐานะอาคันตุกะของรัฐบาลไทย

สรุปได้ว่า เนื่องด้วยสถานภาพหรืออัตลักษณ์ที่ไทยยอมรับตนเองว่าอยู่ในสถานะรัฐกึ่งชน ซึ่งนิโคลาส สปิกแมน(Nicholas Spykman) ได้แสดงความเห็นไว้ว่าในยุคสงครามเย็นประเทศไทยถือเป็นดินแดนที่เป็น หัวใจของทวีปเอเชีย ซึ่งนอกจากจะเป็นดินแดนกั้นชนระหว่างเอเชียกับตะวันตกแล้ว ไทยยังอยู่ในสถานะเป็นรัฐ กึ่งชนระหว่างสังคมนิยมและเสรีนิยมอีกด้วย และเนื่องด้วยทำเลที่ตั้งของไทยมีความสำคัญต่อจีนในด้านภูมิรัฐ ศาสตร์เป็นอย่างมากจึงทำให้ไทยกลายเป็นสะพานเชื่อมระหว่างจีนกับชาติอาเซียน และนอกเหนือจากนี้ไทยก็ ยังคงดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ที่ถือว่าตนเป็นประเทศผู้ไกล่เกลี่ยเรื่อยมา (Spykman, 1994: 140-145)

5.3 วัฒนธรรม(Culture)กับความสัมพันธ์ไทย-จีน

ทฤษฎีสรรค์สร้างนิยมมองว่าวัฒนธรรมนั้นเป็นที่มาของอัตลักษณ์ของประเทศ ถ้าวัฒนธรรม ต่างกันย่อมทำให้ผลประโยชน์ที่รัฐมุ่งแสวงหาต่างกันไปด้วย และเมื่อผลประโยชน์ไม่เหมือนกัน ผู้นำก็จะกำหนด นโยบายต่างประเทศออกมาต่างกันตามไปด้วย

เมื่อเปรียบเทียบประเด็นบรรทัดฐานและอัตลักษณ์ที่กล่าวมา วัฒนธรรมจะเป็นในส่วนที่อาศัย ระยะเวลาพัฒนาการยาวนานที่สุด แต่ถ้าเมื่อใดที่สองประเทศต่างยอมรับวัฒนธรรมของกันและกันแล้ว ก็จะ ก่อให้เกิดแนวโน้มที่ดีในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของชาติทั้งสอง ถึงแม้ว่าความขัดแย้งทางการเมืองหรือ ความขัดแย้งทางเศรษฐกิจจะเกิดขึ้น แต่หากมีการยอมรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ก็ย่อมจะเป็นตัวประสานรอย ร้าวให้กับสองชาติได้ในอนาคต แต่ทว่าในทางตรงกันข้าม ถ้าหากสองชาติไม่ยอมรับในวัฒนธรรมของกันและกัน

แล้ว ถึงแม้ว่าจะมีการคบค้าระหว่างกัน แต่ในที่สุดแล้ว เมื่อถึงระยะเวลาหนึ่ง ปัจจัยนี้จะส่งผลให้ความสัมพันธ์ของสองประเทศค่อยๆ จืดจางไปในที่สุด หรือถึงขั้นแตกหักก็เป็นได้ (Wang, 2008)

ประเทศไทยเป็นดินแดนที่ตั้งอยู่ระหว่างสองมหาอำนาจคืออินเดียและจีน จึงส่งผลให้วัฒนธรรมไทยส่วนมากได้รับอิทธิพลมาจากทั้งสองประเทศนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียนด้วยกันแล้ว จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมไทยมีความยืดหยุ่นสูงกว่าชาติใดๆ และคนไทยมักเปิดใจยอมรับวัฒนธรรมใหม่ๆ ได้ง่ายกว่าชาติอื่น รวมไปถึงวัฒนธรรมจีน และการยอมรับชาวจีน จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ซึ่งบันทึกไว้ในสมัยกรุงศรีอยุธยา กล่าวไว้ว่า มีชาวต่างชาติและชาวจีนเดินทางเข้ามาทำการค้าขายกับประเทศไทยเป็นจำนวนมาก และได้มีการออกกฎหมายห้ามชาวต่างชาติเข้ามาพักอาศัยในเขตพระนครแต่กลับยกเว้นให้กับชาวจีน กรณีนี้จะเห็นได้จากอดีตที่ผ่านมาชาวจีนมีสถานภาพที่พิเศษในระบบเศรษฐกิจของไทย และมีความเกี่ยวเนื่องกันในเรื่องวัฒนธรรม เพราะในสมัยโบราณนั้น การเข้ามาค้าขายในเมืองไทยของชาวจีนจะใช้การนำการเมืองนั่นเอง และการเข้ามาของชาวจีนก็เข้ามาพร้อมกับการเข้ามาวางรากฐานทางวัฒนธรรมของตนเอาไว้ ทำให้เกิดการยอมรับวัฒนธรรมที่แตกต่างกันเกิดขึ้น (ไกรฤกษ์ นานา, ม.ป.ป.: 52-84)

หลายปีมานี้ เศรษฐกิจของจีนได้พัฒนารุดหน้าไปเป็นอย่างมากและกลายเป็นผู้ส่งออกรายใหญ่ของไทย จนทำให้ภาษาจีนกลายเป็นอีกภาษาหนึ่งที่มีความสำคัญในการใช้ติดต่อค้าขายและประกอบธุรกิจ จากครั้งหนึ่งที่ภาษาจีนเคยเป็นภาษาต้องห้ามในประเทศไทย แต่ปัจจุบันนี้กลับกลายเป็นภาษาที่ได้รับความนิยมจากคนไทยเป็นอย่างมาก ทั้งนี้สังเกตได้จากจำนวนสถาบันภาษาที่เปิดสอนภาษาจีนได้เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากในหลายปีที่ผ่านมา

นอกจากนี้ จีนยังให้ความสำคัญกับการเผยแพร่อำนาจละมุนหรือที่เรียกว่า Soft Power⁵ จึงทำให้การเรียนการสอนภาษาจีนหรือวัฒนธรรมจีนได้กลายเป็นเครื่องมือของรัฐบาลจีนในการแพร่หรือขยายอำนาจละมุนของตนเองอีกด้วย (โอฬาร สุมนานุสรณ์, 2555) เมื่อเป็นเช่นนี้จีนจึงมุ่งหวังที่จะส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาจีนและปรัชญาจีนในเมืองไทย ซึ่งก็ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากรัฐบาลไทย และต่อมาก็ได้มีการเปิดสถาบันขงจื่อขึ้นทั่วประเทศไทยรวมทั้งสิ้นเป็นจำนวนทั้งหมด 13 แห่งขึ้นอีกด้วย ซึ่งถือว่ามากที่สุดในกลุ่มประเทศในอาเซียนและมีผลการดำเนินงานที่ดีที่สุดในโลก

นอกจากนี้แล้ว เชื้อพระวงศ์ของไทยยังมีบทบาทช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีงามระหว่างไทยและจีนให้มีความแน่นแฟ้นยิ่งขึ้นไปอีกด้วย โดยนับตั้งแต่ปีพ.ศ. 2524 เป็นต้นมา สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเริ่มเสด็จเยือนประเทศจีน พระองค์ทรงเป็นผู้นำคนสำคัญหรือสมาชิกในพระราชวงศ์พระองค์เดียวในโลกที่เสด็จเยือนประเทศจีนครบทุกมณฑล และพระองค์ยังทรงเป็นที่รักยิ่งของประชาชนชาวจีน โดยสมาคมวิเทศสัมพันธ์แห่งประเทศไทยยังยกย่องพระองค์ท่านว่า เป็นทูตสันถวไมตรีระหว่างประเทศไทยและประเทศจีนอีกด้วย (Manager Online, 2548) ยิ่งไปกว่านั้น พระองค์ยังได้รับยกย่องจากชาวจีนว่าเป็น 1 ใน 10 ของมหามิตรที่ดีที่สุดของจีนในรอบศตวรรษที่ผ่านมา (คมชัดลึก, 2552) นอกเหนือจากองค์สมเด็จพระเทพ

⁵ ผศ.ดร.เบญจมาศ จินาพันธ์ ได้อธิบายว่าอำนาจละมุนหมายถึง การใช้อำนาจแบบนิ่มนวล (Soft Power) คือ ความสามารถของรัฐในการใช้อำนาจ อันเกิดจากการที่รัฐเป็นเจ้าของทรัพยากรที่สัมผัสไม่ได้ (Intangible Recourse) ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้ผ่านสื่อมวลชน เช่นการถ่ายทอดวัฒนธรรม แนวคิด ความเชื่ออุดมการณ์การแพร่ขยายอำนาจของประเทศตนเองโดยไม่ใช้อาวุธเข้าประหัตประหาร แต่จะใช้วัฒนธรรม ค่านิยม เศรษฐกิจ การแลกเปลี่ยน และอื่นๆ เผยแพร่เข้าไปในประเทศนั้นๆ หากวัฒนธรรมของประเทศหนึ่งได้รับการยอมรับในสังคมของอีกประเทศหนึ่ง อำนาจละมุนก็จะเริ่มทำงาน ยกตัวอย่างวัฒนธรรม เคป็อป(K-POP)หรือวัฒนธรรมเกาหลีที่มีอยู่ในสังคมไทย ก็ถือได้ว่าเป็นอำนาจละมุนอย่างหนึ่งของเกาหลี

รัตนราชสุตาสยามบรมราชกุมารีแล้ว ก็ยังมีสมาชิกราชวงศ์ไทยอีกพระองค์หนึ่ง นั่นคือ **สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์อัครราชกุมารี** พระปรีชาสามารถของพระองค์ในการทรงเครื่องดนตรีจีนโบราณคู่เจิงเป็นที่ประจักษ์แก่สายตาชาวโลก จนทำให้กระทรวงวัฒนธรรมของจีนถวายตำแหน่งทูตวัฒนธรรมให้แก่พระองค์

นอกจากการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมแล้ว การไปมาหาสู่ระหว่างประชาชนทั้งสองประเทศก็ถือว่าเป็นหนึ่งในดัชนีชี้วัดระดับความสัมพันธ์ของสองชาติได้เป็นอย่างดี นับตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา จำนวนนักท่องเที่ยวจีนที่เข้ามาท่องเที่ยวประเทศไทยได้เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างเห็นได้ชัด จากข้อมูลการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยปี พ.ศ.2555 ระหว่างเดือนมกราคม-สิงหาคม มีจำนวนนักท่องเที่ยวจีนเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนทั้งสิ้นถึง 1,945,948 คน ซึ่งถือได้ว่าเป็นชาวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเมืองไทยมากที่สุด (ไทยรัฐ, 2555)

ไม่เพียงแต่ที่กล่าวมานี้ โจชัว คูลันซิก (Joshua Kurlantzick) ยังได้ให้ความเห็นว่า ปัจจุบันนี้ อำนาจละมุน (Soft Power) ของจีนนั้นได้แผ่ขยายครอบคลุมไปทั้งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และไล่ตามทันอำนาจละมุนจากฝั่งตะวันตกที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำได้แล้ว ยกตัวอย่างในการทำโพลล์สำรวจคนไทยทั่วประเทศพบว่า 76 % ของคนไทยคิดว่าจีนเป็นชาติที่เป็นมิตรสนิทสนมของประเทศของไทย มีแค่เพียง 9% เท่านั้นที่คิดว่าสหรัฐอเมริกาเป็นมิตรที่สนิทของไทย จากข้อมูลชี้วัดอันนี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า วัฒนธรรมเป็นตัวส่งเสริมที่ทำให้ความสัมพันธ์ไทย-จีนมีความแนบแน่นกันยิ่งขึ้น และนับตั้งแต่จีนสามารถพัฒนาประเทศให้ทัดเทียมนานาชาติและใกล้เคียงไล่ทันชาติตะวันตก เป็นผลทำให้ชาวจีนโพ้นทะเลที่อยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เริ่มมีความรู้สึกภาคภูมิใจและการยอมรับประเทศจีนที่เป็นดินแดนบรรพบุรุษตนเองมากขึ้นกว่าที่ผ่านมา (Kurlantzick, 2006)

การเปรียบเทียบโดยใช้อำนาจละมุนระหว่างจีนกับชาติตะวันตกในเมืองไทยนั้น สามารถใช้เป็นดัชนีชี้วัดการยอมรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกันได้เป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จากว่า ไม่บ่อยครั้งนักที่ประเทศไทยจะมีละครจากต่างประเทศออกอากาศหลังข่าวภาคค่ำ แต่เมื่อมีละครดังจากจีนเรื่องเปาบุ้นจิ้น⁶ เข้ามา สถานีโทรทัศน์ไทยกลับยอมให้ละครเรื่องนี้ออกอากาศได้หลังข่าวภาคค่ำในปีพ.ศ. 2536 ต่อมาในช่วงปี พ.ศ.2545 ได้เกิดเหตุการณ์ที่นักร้องชาวจีน (ไต้หวัน) ได้เข้ามาสร้างปรากฏการณ์การให้คนไทยอยากเรียนรู้ภาษาจีนเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มศิลปินเอฟโฟร์ (F4) (Taiwanlibao, 2004) นอกจากปรากฏการณ์นักร้องชาวจีนที่ส่งผลต่อการเรียนภาษาจีนในเมืองไทยแล้ว ส่วนกระแสละครโทรทัศน์ไทยปัจจุบันนี้ยังได้รับความนิยมอย่างสูงในเมืองจีนอีกด้วย โดยอัตราการรับชมละครไทยได้มีโอกาสขยับขึ้นแซงหน้าละครจากเกาหลีต่างๆที่กำลังเป็นที่นิยมสูงสุดในเอเชีย (Chinareview, 2011) สาเหตุนี้ทำให้ชาวจีนสนใจที่จะเรียนภาษาไทยกันมากขึ้น เฉพาะในมณฑลทกวางสีแห่งเดียวมีจำนวนสถาบันที่เปิดสอนสาขาภาษาไทยถึง 27 สถาบัน (Chinanews, 2012) จากปรากฏการณ์กระแสละครหรือนักร้องที่เกิดขึ้นในสองประเทศนี้ทำให้มองเห็นการยอมรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกันได้ง่ายกว่าชาติอื่น สาเหตุเป็นเพราะว่าไทยและจีนมีเหตุความขัดแย้งกันทางประวัติศาสตร์น้อยมากเมื่อเทียบกับชาติอื่นๆ

⁶ ละครเรื่องเปาบุ้นจิ้นถูกสร้างขึ้นโดยบริษัทภาพยนตร์ในไต้หวัน ซึ่งสื่อโทรทัศน์จากจีนที่เข้ามาในประเทศไทยนั้นส่วนมากจะมาจากสื่อจีนไต้หวันและฮ่องกง แต่ในความรู้สึกของคนไทยนั้น ถ้าตัวละครพูดจีนและหน้าตาจีนๆ ส่วนมากจะนึกถึงประเทศจีนแผ่นดินใหญ่ และคิดว่าละครหรือหนังเหล่านี้เป็นตัวแทนจีนแผ่นดินใหญ่ แม้ว่าสื่อละครที่ฉายอยู่ในประเทศไทยจะมาจากไต้หวันหรือฮ่องกงก็ตาม ซึ่งส่งผลทำให้เกิดการยอมรับวัฒนธรรมจีนและภาษาจีนและความเป็นจีน ยกตัวอย่างนักร้องและละครที่มาจากไต้หวันที่คนไทยคุ้นเคยเป็นอย่างดีคือ เต๋อเสี่ยวจิน เปาบุ้นจิ้น องค์หญิงกำมะลอ ซือกง เอฟโฟร์ เจโจว วังลีฮอม เป็นต้น

ยกตัวอย่างญี่ปุ่นและเกาหลีที่เคยมีความขัดแย้งทางประวัติศาสตร์ระหว่างกัน จึงทำให้ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศนี้ จะมีความใกล้ชิดกันน้อยกว่าเมื่อเทียบกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยและจีน

จากสาเหตุที่กล่าวมา ทำให้เห็นได้ชัดว่าความสัมพันธ์กันทางด้านวัฒนธรรม ต่างก็มีอิทธิพลต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศระหว่างไทยและจีนเป็นอย่างมาก กล่าวคือไทยและจีนต่างก็มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน เหล่านี้ได้กลายเป็นตัวประสานความสัมพันธ์อันดีของทั้งสองประเทศให้มีความแน่นแฟ้น อีกทั้งยังส่งเสริมความเข้าใจและสร้างการยอมรับซึ่งกันและกันอีกด้วย ฉะนั้น หากจะวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศระหว่างไทยและจีนแล้ว สามารถกล่าวได้ว่าเป็นไปตามแนวคิดสรรค์สร้างนิยมที่ว่านอกเหนือจากการให้ความสำคัญในด้านผลประโยชน์และด้านวัตถุแล้ว แต่ยังรวมไปถึงการให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ทางด้านความคิดอีกด้วย

6. บทสรุป

จากการวิเคราะห์รูปแบบ และระบบของนโยบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยที่ผ่านมา พบว่า ไทยดำเนินนโยบายทางการทูตแบบยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนไปตามสภาพการณ์และโอกาส เพื่อที่จะรักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติ และรักษาไว้ซึ่งความเป็นเอกราชและอธิปไตย แต่เมื่อสภาวะการณ์ของโลกเปลี่ยนแปลงไป ไทยก็จะปรับเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศของตนให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปแบบทันที่เสมอ ซึ่งดูได้จากหลังจากที่ดำเนินนโยบายเป็นศัตรูกับจีนในยุคสงครามเย็น แต่เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปก็กลับมาคบค้าสมาคมกับจีนอีกครั้ง แต่ก็ไม่ได้ทำตัวห่างเหินกับพันธมิตรเดิมอย่างญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกา ภาพสรุปความสัมพันธ์จากอดีตที่ไทยและจีนเป็นศัตรูกัน และต่อมาได้เปลี่ยนมาเป็นมิตรและคบค้าไปมาหาสู่กัน จึงเป็นความสัมพันธ์ชนิดที่เชื่อว่าเกิดขึ้นได้ง่ายดายนัก

เมื่อวิเคราะห์จากเนื้อหาของทฤษฎีสรรค์สร้างนิยม ทำให้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า นโยบายต่างประเทศนั้นเป็นผลมาจากตัวแสดงหรือรัฐเป็นฝ่ายเลือกหรือสร้างขึ้นมา สำหรับกรณีความสัมพันธ์ไทย-จีนนั้น นับตั้งแต่ได้มีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกันอย่างเป็นทางการในปีพ.ศ. 2518 จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ.2555) รวมทั้งสิ้น 37 ปี จะเห็นได้ว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจดำเนินนโยบายดังกล่าวของไทยนั้น ไม่เพียงแต่เฉพาะได้รับอิทธิพลจากสังคมระหว่างประเทศเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายในด้านอัตลักษณ์ซึ่งยอมรับตนเองในฐานะที่เป็นรัฐกันชน รวมทั้งปัจจัยด้านวัฒนธรรมภายในประเทศอีกด้วย และนี่เองแสดงให้เห็นว่า การกำหนดนโยบายของแต่ละประเทศนั้นไม่เพียงแต่ถูกจำกัดโดยสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังต้องได้รับความเห็นชอบหรือได้รับการสนับสนุนจากสังคมภายในประเทศควบคู่กันไปด้วย สำหรับประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน การดำเนินนโยบายต่างประเทศต่อจีนนั้นมิใช่เพียงแค่จะอาศัยแนวทางของรัฐเพียงอย่างเดียว แต่ยังจำเป็นต้องได้รับการยอมรับและการสนับสนุนจากสังคมภายในประเทศอีกด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นว่านโยบายของไทยต่อจีนนั้นมิได้อยู่ที่การมุ่งแสวงหาผลประโยชน์เป็นหลักแต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลที่เกิดมาจาก ภายใต้เงื่อนไขภายในสังคมในประเทศที่มีความคิดแบบเดียวกันและส่งผลกระทบไปยังโครงสร้างของการเมืองระหว่างประเทศ (International Structure)

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

อภิรัตน์ จิตต์. 2554. “ปัจจัยที่มีผลต่อการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในประเทศไทย” ในรายงานสืบเนื่องจากการประชุมทางวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชปี 2554 หน้า 440-447.

โอฬาร สุ่มนานุสรณ์. อาจารย์ประจำสาขาวิชาจีนธุรกิจสถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์. สัมภาษณ์ 20 ตุลาคม 2555.

ภาษาอังกฤษ

Alexander, Wendt. 1998. On Constitution and Causation in International Relations." In The Eighty Years Crisis: International Relations 1919-1999. Tim Dunne et al., eds., Cambridge: Cambridge University Press.

Alexander, Wendt. 1999. Social Theory of International Politics. London: Cambridge University Press.

Bank, Michael. (1985). "The Inter-paradigm Debate." In Margot Light and AJR Groom (Eds.) International Relation: A handbook of current theory. Boulder, Co: L.Rienner.

Finnemore, Martha. 1996. **National Interest in International Society**. New York: Cornell University.

Evan, Grant and Kelvin ,Rowley. 1990. **Red Brotherhood at War: Vietnam, Cambodia, and Laos since 1975**. Bangkok: Verso.

Gilpin, Robert. 1981. **War and Change in the World Politics**. New York: Cambridge University Press.

Gurtov, Melvin. 1975. **China and Southeast Asia : The Political of Survival**. Baltimore: Johns Hopkins University Press.

Katzenstein, Peter J. 1996. **The Culture of National Security: Norms and Identity in The World Politics**. New York: Martinus Nijhoff Publishers.

Koslowski, Rey and Friedrich V. Kratochwil. 1994. **Understanding Change in International Politics: The Soviet empire's demise and the international system**. International Organization.

Ku, smuel C.Y. 2006. China Changing Political Economy with Southeast Asia: Starting A New Page of Accord. **Asian Perspective**, 30(4): 113-140.

Kurlantzick, Joshua. 2006 **China's charm : Implications of Chinese Soft Power**. L.A.:Carnegie Endowment.

Lilalai, Kanya. 2001. **Chonchat Thai Histoy**. Bangkok: Witeethai.

Peter J. Katzenstein. 1996, **The Culture of National Security: Norms and Identity in the World Politics**. New York: Columbia University Press.

- Rittberger, Berthold and Frank, Schimmelfenning, 2005. **The Constitutionalization of the European Union: Explaining the Parliamentarization and Institutionalization of Human Rights**. Political Science Series 104. Vienna: Institute for Advanced Studies.
- Skinner, William G. 1957. **Chinese Society in Thailand: An Analytical History**. Bangkok: Times.
- Spymann, Nicholas J. 1994. **The Geography of the Peach**. New York: Brace and Harcourt.
- Stubbs, Richard. 2004. **ASEAN in 2003: Adversity and Response**. ISEAS, Southeast Asia Affairs: 3-17.
- Wilson, David A. 1967. China-Thailand and the Spirit of Bandung. **China Quarterly**, 30: 149-169.
- Woodar, Kim. 1980. **The international Energy Relations of China: Offshore Development and Regional Energy Trade**. Cambridge: Stamford University Press.

ภาษาจีน

- 趙文衡，「東協與中國成立自由貿易區初探」，台灣經濟研究月刊，第25卷第2期，（2002年2月）。
- 王鳴鳴，「文化如何影響外交政策」，外交政策分析：理論與方法（北京：出版社：中國社會科學出版社，2008年10月）。
- 朱振明，「巴實干乍那越與中泰關係」東南亞政治論壇，1999年第2期。

เว็บไซต์ภาษาไทย

- ไกรฤกษ์ นานา.(ม.ป.ป.). 500 ปีสายสัมพันธ์สองแผ่นดินไทย-โปรตุเกส. หอจดหมายเหตุอัศวินมณฑลกรุงเทพ. (ออนไลน์). แหล่งที่มา <http://haab.catholic.or.th/history/history01/protuget14.html> (17 ตุลาคม 2555)
- คมชัดลึกออนไลน์. 2552. จินฉวายรางวัลพระเทพ 1 ใน 10 เมตรที่ดีที่สุด. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.komchadluek.net/detail/20091208/40481/html#.UJTcmm9myKk> (18 ตุลาคม 2555).
- จุฬารพร เอื้อรักสกุล. 2554. การจัดตั้งองค์การสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้(สปอ.). (ออนไลน์). สถาบันพระปกเกล้า. แหล่งที่มา: <http://www.kpi.ac.th/wiki/index.php/SEATO>. (22 สิงหาคม 2555).
- ไทยรัฐ. 2555. 9 เดือนแรกนักท่องเที่ยวจีนเข้าไทยมากที่สุดโดยรายได้กว่า6แสนล้าน. ออนไลน์. แหล่งที่มา <http://www.thairath.co.th/content/eco/302457> (20 ตุลาคม 2555).
- ประพฤทธิ์ ศุภรัตน์เมธี อ้างในเว็บผู้จัดการออนไลน์, 2555. เอกสารชี้ประวัติศาสตร์ซึ่งความสัมพันธ์ไทย-จีนยาวนานกว่า 2,200ปี. ::แหล่งที่มา: <http://www2.manager.co.th/Around/ViewNews.aspx?NewsID=9550000109485>. (2 สิงหาคม 2555).

ผู้จัดการออนไลน์.2548. รายงานพิเศษสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี-จีน. หน้าแรกมุมจีน. แหล่งที่มา:

<http://www.manager.co.th/China/ViewNews.aspx?newsID=9480000090209>

(19 ตุลาคม 2555).

ผู้จัดการออนไลน์.2555. วรณไว พรีนทัย เล่าเรื่องความสัมพันธ์จีนยุคที่ 1 ยุคขุดบ่อหล่อธารา. (ออนไลน์).

แหล่งที่มา

<http://www.manager.co.th/China/ViewNews.aspx?NewsID=9550000042596> .

(23 สิงหาคม 2555).

โรงเรียนช่องฟ้าซินเซิงวานิชบำรุง.2555. ประวัติโรงเรียน.(ออนไลน์). แหล่งที่มา:

<http://www.chongfah.ac.th/history/> (10 สิงหาคม 2555) .

สมาคมและวัฒนธรรมเศรษฐกิจไทย-จีน.2009. ความสัมพันธ์ไทยกับจีนหลังสงครามโลกครั้งที่ 2. (ออนไลน์).

แหล่งที่มา:

http://www.thaizhong.org/index.php?option=com_content&view=article&id=168:special-art3&catid=41:relationthaichina-cat&Itemid=98 (10 สิงหาคม 2555).

โสภิต ประจักษ์.2551. การค้าชายแดนภาคเหนือ. (ออนไลน์). แหล่งที่มา:

<http://www.bot.or.th/Thai/EconomicConditions/Thai/North/EconConditions/BorderTrade/Pages/BorderMarket.as> (18 ตุลาคม 2555).

หอการค้าไทย-จีน.2555.ชุมชนชาวจีนในประเทศไทย.(ออนไลน์) แหล่งที่มา

<http://www.thaicc.org/th/culture/culture/417-2010-09-20-06-31-43.html>.

(2 สิงหาคม 2555).

เว็บไซต์ภาษาจีน

紅朝，2012。〈述珍寶島内幕事件：蘇軍有個上校被打死〉，

<<http://www.hongchao.info/lishi/15/201214/590742012115.html>> (2012/10/14)。

亞洲論壇，2009年，〈泰各界隆重祝中人民共和成立六十周年〉，

<http://www.asiabbs.org/index.php?langtype=cn&pageid=cn_72&add=view&id=492>

(2012/10/14)。

人民網，2012年。〈泰國將其東史上最大規模投資發展湄公河次區域基礎建設〉，

<<http://world.people.com.cn/n/2012/1006/c57507-19179519.html>>2012/10/16)。

第一範文網，2012年。〈堅持用鄧小平理論謀劃縣域經濟發展〉，

<<http://www.diyifanwen.com/fanwen/huiyifayan/14084670.html>> (2012/10/3)。

互聯網，2010年。〈謝國民傳記：謝國民拿到了深圳市“001號”中外合資企業營業執照〉，

<http://www.chaoren.org/crzj/xieguomin/tgzd_02.html>，(2012/10/10)。

臺灣立報網，2004年。〈國際中文瘋系列二：偶像美麗無法擋中文超潮捲泰國〉，

<<http://www.lihpao.com/?action-viewnews-itemid-77241>> (2012/10/6)。

中國新聞網，2011年。〈泰劇熱辣中國熒屏取代“韓流”？〉，〈

<http://www.chinareviewnews.com/doc/1017/5/2/8/101752879.html?coluid=154&kindid=0&docid=101752879>> (2012/9/30)。